

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE
FAKULTA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
KATEDRA EKOLOGIE KRAJINY

Role neziskových organizací v trvale udržitelném rozvoji
krajiny

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce: Doc. RNDr. Miroslav Martiš, CSc.

Diplomant: Petr Jílek

2011

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně pod vedením Doc. RNDr. Miroslava Martiše, CSc. Uvedl jsem všechny literární prameny a publikace, ze kterých jsem čerpal.

V Mostě 17.04.2011

Petr Jílek

Poděkování:

Tímto děkuji vedoucímu mé diplomové práce Doc. RNDr. Miroslavu Martišovi, CSc. za přínosné připomínky a odborné rady.

V Mostě 17.04.2011

Petr Jílek

Abstrakt

Předmětem mé diplomové práce je analyzovat činnost neziskových organizací v oblasti životního prostředí, zejména jejich roli v trvale udržitelném rozvoji krajiny. Po úvodní části vysvětlující základní pojmy a různé úhly pohledu na neziskové organizace a celý jejich sektor si na jednotlivých vybraných kauzách porovnám vliv neziskových organizací a úspěšnost při obhajobě svých variant šetrných k životnímu prostředí a to, jestli se jim tyto varianty podařilo prosadit v boji proti státnímu aparátu, soudnímu systému a hlavně proti záměrům investorů hájících své zájmy. Většinou se jedná o kauzy mediálně známé a dlouhodobě sledované, i když právě jejich dlouhodobost přispívá k postupnému opadnutí zájmu veřejnosti i neziskových organizací. Na případu obchvatu Plzně pak zhodnotím vývoj vlivu neziskových organizací v této konkrétní kauze. V závěru zobecním přednosti a nedostatky role neziskových organizací v rozvoji krajiny.

Klíčová slova

neziskový sektor

nezisková organizace

rozvoj krajiny

životní prostředí

Abstract

The subject of my thesis is to analyze the activities of NGOs in the field of environment, especially their role in sustainable development of the country. After the introductory section explaining the basic concepts and different perspectives on nonprofit organizations and all sectors of the individual selected to compare cases influence of NGOs and success in defending its variants, environmentally friendly and if they managed to push through these options in the fight against the state system, judicial system and aims mainly to investors defending their interests. Usually it is the media visibility of the case and a long watch, even if it is their long-standing contribution to gradually receded interest of public and nonprofit organizations. In the case of the Plzen bypass will evaluate the development impact of NGOs in this particular case. In conclusion, the strengths and weaknesses generalize the role of NGOs in developing countries.

Keywords

nonprofit sector

nonprofit organization

landscape development

environment

Obsah:

1. Úvod.....	8
2. Cíle práce.....	9
3. Metodika.....	10
4. Definování základních pojmů.....	11
4.1 Neziskový sektor a jeho historie v ČR.....	11
4.2 Nezisková organizace.....	13
4.2.1 NNO z různých úhlů pohledu.....	13
4.2.2 Asociace a rady neziskových organizací	20
4.3 Trvale udržitelný rozvoj.....	21
4.3.1 Definice TUR.....	21
4.3.2 Trvale udržitelný rozvoj v ČR.....	22
4.3.3 Trvale udržitelný rozvoj krajiny a životní prostředí.....	25
5. Porovnání vybraných kauz s významným vlivem neziskových organizací..	27
5.1 Prohry a výhry neziskových organizací.....	28
5.2 Jaderná elektrárna Temelín.....	29
5.2.1 První protesty proti Temelínu.....	29
5.2.2 Postoje veřejnosti k Temelínu a jaderné energetice.....	31
5.2.3 Protesty zahraničních NNO proti JE Temelín.....	32
5.2.4 Dostavba dalších bloků.....	32
5.3 Územní ekologické limity.....	33
5.3.1 Co jsou limity a kdo je pro a proti.....	33
5.3.2 Greenpeace a snaha o novelu v roce 2011.....	35
5.4 NEMAK.....	36
5.5 Stavba D8 přes CHKO České středohoří.....	39
6. Vliv neziskových organizací na případu obchvatu Plzně.....	41
6.1 Historie stavby dálnice D5.....	41
6.1.1 Stavba dálnice od počátku do revoluce.....	41
6.1.2 Stavba dálnice končí před Plzní.....	42
6.2 Problémy s obchvatem Plzně.....	43
6.3 Účast ekologických aktivistů na stavbě obchvatu.....	47
6.3.1 Varianty obchvatu.....	47
6.3.2 Protesty neziskových organizací.....	51
6.3.3 Děti Země ustupují.....	54
6.3.4 Okamžitý efekt obchvatu.....	55
7. Výsledky.....	59
8. Diskuse.....	62
9. Závěr.....	64
10. Přehled literatury a použitých zdrojů.....	65
11. Přílohy.....	67
11.1 Příloha č. 1: Obrázky a fotografie.....	67
11.2 Příloha č. 2: Inženýrsko-geologické poměry v trase tunelu Valík.....	71
11.3 Příloha č. 3: Tabulka průběhu stavby D5.....	73
11.4 Příloha č. 4: Vzor dotazníku.....	78

1. Úvod

Jedním z nejvíce diskutovaných témat u nás i ve světě je v současné době životní prostředí, a to v jakém je stavu a jeho minulý i budoucí vývoj. Pojmy jako globální oteplování, kácení deštných pralesů, přírodní katastrofy, vymírání rostlinných a živočišných druhů, ozónová díra, ropné havárie a jiné slýcháváme čím dál tím častěji a zasahují do života nejen naší, ale zejména budoucích generací. Pokud jim nechceme nechat naši planetu totálně zdevastovanou bez možnosti nápravy, tak je potřeba co nejdříve současné problémy životního prostředí řešit, předcházet jim a snažit se už způsobené následky co nejšetněji odstranit. Ochrana životního prostředí je proto v současné době jednou z priorit většiny vyspělého světa a pomalu se stává prioritou s nejvyšším zájmem.

Zejména v minulém století byla ochrana životního prostředí naprosto nedostatečná. Společnost ve svém rozvoji na životní prostředí zapomínala a budovatelské úspěchy přinášely nenahraditelné ztráty. Teprve s koncem 20. století zaznamenal neziskový sektor razantní vzestup přinášející nárůst počtu neziskových organizací zabývajících se ochranou životního prostředí. Podařilo se postupně upravit legislativu těchto organizací a způsob jejich financování z veřejných nebo soukromých zdrojů, v poslední době s významnými příspěvky z Evropské unie. Neziskovým organizacím se podařilo upoutat zájem veřejnosti, která se začala zajímat o problémy životního prostředí a o možnosti jejich řešení. Vzhledem k tomu, že trh do konečných cen nezahrnuje náklady související se škodami na životním prostředí, tak právě neziskové organizace upozorňují na tyto škody a možnost jejich odstranění.

V České republice proběhla nebo právě probíhá několik kauz s významným vlivem soukromých nebo veřejných neziskových organizací. Ať se jedná třeba o jadernou elektrárnu Temelín, dostavbu dálnice D8 přes Chráněnou krajinnou oblast České středohoří nebo v poslední době zmiňovaných prolomení těžebních limitů. Bez angažovanosti neziskových organizací by se veřejnost většinou nedozvěděla původní plány vlády či investorů ani dopady na životní prostředí. Vše by proběhlo v tichosti a bez ovlivnění ze strany občanů, kterých se jednotlivá díla dotýkají a hlavně bez jakékoliv možnosti nápravy. Vybíraly by se varianty probíhající cestou nejmenšího odporu a teprve po samotné realizaci by se hledělo na životní prostředí a udržitelný rozvoj krajiny. A po letech by se těžko odstraňovaly způsobené následky a hledala řešení ke zmírnění dopadů.

2. Cíle práce

Cílem mé diplomové práce je analyzovat roli neziskových organizací v rozvoji krajiny, zobecnit nakolik je jejich činnost přínosná jak z pohledu ochrany životního prostředí, tak z pohledu ekonomického a časového zvýšení náročnosti analyzovaných projektů. Mezi dílčí cíle k naplnění cíle hlavního je vymezení základních pojmů, zejména z oblasti neziskového sektoru, neziskových organizací a trvale udržitelného rozvoje krajiny, stejně tak jako historii i současnost tohoto sektoru v České republice. Pomocí zjištěných údajů vyhodnotím, jestli se podařilo neziskovým organizacím prosadit zájmy hájící trvale udržitelný rozvoj krajiny nebo zda museli ustoupit zájmům jiným. Jedním z cílů je zjištění důvěry společnosti v neziskové organizace, kdy v době plné úsporných opatření se může zdát činnost těchto organizací činností zbytečně zvyšujících náklady. Tato práce přinese komplexní pohled roli neziskových organizací v trvale udržitelném rozvoji krajiny což i zhodnotím na konkrétní kauze. Zobecním přednosti a nedostatky neziskových organizací v rozvoji krajiny i pohled na činnost těchto organizací z různých úhlů pohledu.

3. Metodika

Na jednotlivých kauzách zhodnotím činnost neziskových organizací a jejich přínos v rozvoji krajiny. Vyhodnotím ze zjištěných údajů, jak se činnost neziskových organizací promítá do celkové doby a nákladů na dané stavby. Na příkladu obchvatu Plzně poté zanalyzuji, jestli se neziskovým organizacím daří chránit životní prostředí a do jaké míry dokázaly neziskové organizace ovlivnit stavbu obchvatu, zejména prosazení trasy šetrné k životnímu prostředí, jak se podařilo zabránit zbytečnému devastování krajiny a zda se prosadila trasa kompromisní nebo navrhovaná investorem. Využiji dotazníkové šetření mezi obyvateli dotčenými tímto obchvatem, kdy vyplněné dotazníky vyhodnotím a porovnáám s údaji zjištěnými z dostupných publikací. Porovnáám, jak stavbu hodnotí obyvatelé Plzně a okolí po necelých pěti letech po celkovém dokončení a nakolik je její přínos znatelný, stejně jestli jsou dotčení obyvatelé spokojeni s trasou obchvatu. Stejně šetření provedu i u neziskových organizací, zejména Děti Země, které se nejvíce angažovaly při zmiňovaném prosazování obchvatu a nejvíce bojovaly za udržení krajiny. Zkonzultuji činnost neziskových organizací v rozvoji krajiny i s druhou stranou, a to zástupci stavební společnosti.

4. Definování základních pojmů

4.1 Neziskový sektor a jeho historie v ČR

Neziskový sektor je často také označujeme jako sektor občanský, nevládní nebo občanská sdružení a iniciativy a je nedílnou součástí každé ekonomiky. Bývá označován NGO z anglického Non-Governmental Organisation (nevládní organizace). Už z podstaty svého názvu se jedná o sektor, jehož cílem není tvorba určitého zisku. Tím se liší od sektoru ziskového, stejně jako charakterem spotřebovaných statků a služeb. V neziskovém sektoru jsou typické statky, u kterých nemůžeme jednotlivce vyloučit ze spotřeby. Vymezení těchto statků je v každém státě individuální a záleží na ekonomických možnostech dané společnosti. Od ziskového se neziskový sektor dále odlišuje principy rozdělování výsledného produktu, kdy v neziskovém sektoru se rozděluje výhradně podle potřeb. *(Hyánek a kol., 2007)*

Neziskový sektor coby významný poskytovatel služeb nejrozmanitějšího druhu zapouští ve společnosti trvalé kořeny. Přináší nové alternativní přístupy a postupy, které státní organizace nemohou nabídnout, pokrývá mezery v nabídce služeb, na které veřejná správa se svými organizacemi nestačí, a je schopen působit i v oblastech, kde komerční firmy selhávají z důvodu nedostatečné míry zisku. Za to vše neziskové organizace vděčí i značné profesionalitě svých pracovníků. Nejenže naprostá většina neziskových organizací využívá práce profesionálů, ale velká část z nich navíc doplňuje kvalifikaci svých představitelů a členů na nejrůznějších školeních. *(Rektořík, 2001)*

Výhodou neziskového sektoru je jeho všudypřítomnost. Hustá síť neziskových organizací pokrývá relativně celé území ČR. Neziskové organizace fungují i v obcích s méně než 1000 obyvateli, mohou tak působit v úzké blízkosti svých klientů. Přibližně jedna třetina neziskových organizací působí na lokální úrovni a třetina na celonárodní nebo mezinárodní úrovni. Rozložení neziskových organizací je relativně homogenní i v jednotlivých regionech. *(Šedivý a Medlíková, 2009)*

Neziskový sektor navazuje v dnešní České republice na bohatou tradici. Nadace a spolky měly vždy významný podíl na národní, kulturní a politické emancipaci (viz například Národní obrození, vznik Československé republiky v roce 1918, Sametová revoluce v roce 1989). Tradice spolkové činnosti a neziskových

organizací byla zpřetrhána v době totalitních režimů – fašistického a komunistického, kdy byla svobodná iniciativa občanů nežádoucí.

Rok 1989 přinesl v této oblasti zásadní změnu. Začaly vznikat tisíce nestátních neziskových organizací a celý sektor prošel od té doby řadou změn, které můžeme rozdělit do čtyř etap:

1. etapa 1990 – 1992

Atmosféra doby se odrazila v prvních právních úpravách neziskového sektoru (zákon o sdružování a právní úprava nadací) a v založení Nadačního investičního fondu. Vznikla Rada pro nadace jako poradní orgán vlády pro otázky NNO. Liberální politika státu v této době vytvořila podmínky k nastartování veřejně prospěšné činnosti, kterou v počátcích významně podpořili také zahraniční dárci s cílem rozvinout tento pilíř demokratické společnosti.

2. etapa 1993 – 1996

Stát formoval svůj vztah k neziskovému sektoru zpočátku skepticky a rezervovaně (nedostatek vůle rozdělit Nadační investiční fond, váhání nad novým zákonem o nadacích). Představy o neziskovém sektoru ovlivňuje debata dvou vůdčích politických osobností, Václava Havla a Václava Klause, o podstatě tzv. občanské společnosti. Státní politika v této době zaostala za vlastním samovolným vývojem neziskového sektoru; přesto státní podpora neziskovému sektoru zůstala stabilní v celkové výši 2 až 3 miliardy Kč.

3. etapa 1997 - 2001

Vztah státu k neziskovému sektoru se stal intenzivnějším a přesnějším, což bylo díky zlepšení legislativy v této oblasti. Nový zákon o nadacích vedl ke konsolidaci nadační sféry, proběhla příprava nových zákonů a zpřesňování dotačních pravidel jednotlivých ministerstev. Byla obnovena činnost Rady vlády pro nestátní neziskové organizace (RNNO) a došlo k rozdělení prvních finančních prostředků z Nadačního investičního fondu na činnost nadací.

4. etapa 2002 až dnes

V tomto období došlo ke dvěma velkým změnám. Za prvé byly v rámci reformy veřejné správy vytvořeny kraje, které začaly zásadním způsobem ovlivňovat situaci NNO v regionu. Za druhé přineslo členství v EU výzvu v podobě možnosti navazovat partnerství a využívat fondy EU v rámci aktivit neziskových organizací. *(MZP, 2009)*

Členství České republiky v EU může do budoucna výrazně posílit význam a vliv mnoha nestátních neziskových subjektů a lépe tak pomoci všem, kteří jsou na jejich aktivitách závislí.

4.2 Nezisková organizace

4.2.1 NNO z různých úhlů pohledu

Neziskové organizace (dále jen NO) jsou založeny na principu svobodného sdružování občanů. Většina zemí střední a východní Evropy má toto právo zakotveno ve své ústavě a v celém právním systému. Toto právo může být ze strany státu ještě dále posíleno přímou či nepřímou finanční podporou neziskovým organizacím, například plným nebo částečným osvobozením od daní. Na oplátku za tuto podporu se neziskové organizace zavazují věnovat se takovým činnostem, které uspokojují veřejné či komunitní zájmy, tedy nikoli soukromé zájmy vlastníků či akcionářů, jak je tomu v komerční sféře. Pokud se neziskové organizace těší přímé či nepřímé podpoře ze strany veřejného sektoru, očekává se od nich vysoký stupeň odpovědnosti. Neziskové organizace mají odpovědnost vůči svým členům, klientům, dárcům, vládním orgánům a další příznivcům. I členské organizace jsou odpovědné širšímu okolí v tom smyslu, že jsou přímo či nepřímo závislé na jeho podpoře. *(Hroncová, 2010)*

Neziskové organizace by se měly chovat odpovědně i v těch zemích, kde právní či politické prostředí není neziskovému sektoru příznivě nakloněno. V regionu střední a východní Evropy nejsou organizace vystaveny dostatečnému tlaku okolí, které by je přinutilo chovat se odpovědně. Dárci se neptají na to, jak byly jejich peníze použity, příjemci služeb se nezajímají, kdo organizaci financuje apod. Přesto se najdou organizace, které svým odpovědným chováním dokážou v každých podmínkách jít příkladem ostatním a sloužit veřejnému zájmu. *(Wyatt 2009)*

Zájem o věci veřejné je jedním z pilířů demokratické společnosti. Přímá účast lidí na řešení skupinových či celospolečenských problémů posiluje občanskou zodpovědnost, a přispívá tak k rozvoji demokracie. Nestátní neziskové organizace (dále jen NNO) lidem takové veřejné angažmá usnadňují a stát jim v některých případech poskytuje podporu. NNO se zaměřují na nejrůznější témata – sociální, humanitární, ekologická nebo třeba týkající se lidských práv. Nestátní neziskové organizace bývají někdy označovány jako třetí sektor (vedle státního a soukromého). Jejich činnost je pro řadu oblastí nezastupitelná, státní správa se jim proto snaží pomáhat. (*Knappová, 2009*)

Neziskové organizace jsou „stavebními kameny“ výše vymezeného neziskového sektoru. Proto pro ně platí stejná charakteristika jako pro tento sektor, tj. jsou velmi různorodé. Liší se svým legislativním vymezením, charakterem poslání nebo předmětem činnosti. V České republice neexistuje žádná přesná definice toho, co to je nezisková organizace. Jsou různé druhy zákonů, které upravují činnost těchto organizací a to rozdílnými právy a povinnostmi.

Důvody existence neziskových organizací se různí podle toho, jestli se jedná o organizace působící ve veřejném neziskovém sektoru - veřejné neziskové organizace nebo soukromém neziskovém sektoru - soukromé neziskové organizace. Ty první zabezpečují především činnost veřejné správy na jejich různých úrovních. Ty druhé vznikaly přirozenou cestou jako sebereflexe a kontrola společnosti samotnými občany. (*Potůček a kol., 2006*)

Neziskové organizace jsou všude tam, kde se lidé chtějí soukromě angažovat a nahradit tak neexistující nebo nedostatečně fungující státní instituce. Neziskové organizace tak zalesňují naše hory, organizují zájmové aktivity pro děti v jejich volném čase, pořádají osvětové přednášky zaměřené proti rasismu, budují cyklistické stezky, pomáhají jako asistenční služba handicapovaným dětem ve školách, opravují historické památky, organizují humanitární pomoc v případě živelných katastrof u nás i v zahraničí apod. (*Rektořík, 2007*)

Nestátní neziskové organizace nejsou jen organizace, prostřednictvím nichž mohou členové rozvíjet své zájmy nebo které poskytují veřejně prospěšné služby. Plní také důležitou roli zprostředkování účasti občanů na veřejné politice. Tato role bývá často zdůrazňována v teoretické literatuře i v praktických politických dokumentech a dá se na ní dívat ze tří hledisek:

1. nestátní neziskové organizace někdy vystupují vůči veřejné zprávě v roli zástupců veřejnosti, která se nezakládá na principu většinové reprezentace, ale na aktivním občanství a znalosti cílových skupin občanů
2. nestátní neziskové organizace jsou veřejnou správou často zvány k účasti v roli odborníků nebo nositelů praktické zkušenosti v konkrétních případech
3. některé nestátní neziskové organizace zaměřují svoji činnost na posilování participace občanů, poskytují finanční prostředky na rozvoj občanské společnosti, informují občany o jejich právech a pomáhají jim formulovat a hájit jejich zájmy, učí občany vytvářet komunitní koalice nebo pořádají diskuze veřejných dokumentů. *(Vajdová, 2004)*

Charakteristickým rysem všech neziskových organizací je skutečnost, že hlavním předmětem jejich činnosti není podnikání. Pojem "nezisková organizace" je běžně používán, aniž by byl definován nějakým platným právním předpisem. Vznik, činnost, hospodaření a případný zánik jednotlivých neziskových organizací je totiž legislativně upraven řadou zvláštních zákonů a ne vždy panuje shoda, co lze za neziskovou organizaci považovat a co nikoli. V České republice se ustálila dvě základní vymezení neziskových organizací. *(Fojtů, 2010)*

Podle širšího vymezení se za neziskové organizace (lze se také setkat s pojmem nevýdělečné organizace) považují subjekty, které jsou:

Institucionalizované, mají jistou institucionální strukturu, jistou organizační skutečnost, bez ohledu na to, zda jsou formálně nebo právně registrovány.

Soukromé, jsou institucionálně odděleny od státní správy, ani jí nejsou řízeny.

Neziskové (ve smyslu nerozdělování zisku), nepřipouští se u nich žádné přerozdělování zisků vzniklých z činnosti organizace mezi vlastníky nebo vedení organizace. Neziskové organizace mohou svou činností vytvářet zisk, ovšem ten musí být použit na cíle dané posláním organizace.

Samosprávné a nezávislé, jsou vybaveny vlastními postupy a strukturami, které umožňují kontrolu vlastních činností, tzn. že neziskové organizace nejsou ovládány zvenčí, ale jsou schopny řídit samy sebe.

Dobrovolné, využívají dobrovolnou účast na svých činnostech. Dobrovolnost se může projevat jak výkonem neplacené práce pro organizaci, tak formou darů nebo čestné účasti ve správních radách. (*Salomon, 1997*)

Mezi takto vymezené subjekty lze zařadit celou škálu právnických osob:

- a) občanská sdružení včetně odborů,
- b) politické strany a politická hnutí,
- c) církve a náboženské společnosti včetně jimi zakládaných právnických osob,
- d) obecně prospěšné společnosti,
- e) zájmová sdružení právnických osob,
- f) organizace s mezinárodním prvkem,
- g) nadace a nadační fondy,
- h) společenství vlastníků jednotek,
- i) veřejné vysoké školy,
- j) honební společenstva,
- k) profesní a jiné komory,
- l) jiné subjekty, které nebyly založeny a zřízeny za účelem podnikání. (*Úřad vlády, 2008*)

Vedle toho se v České republice často používá užší vymezení neziskových organizací (někdy nazývaných jako "nestátní neziskové organizace" nebo "organizace občanské společnosti"), které je dáno právními formami občanských sdružení, obecně prospěšných společností, nadací a nadačních fondů a církevních právnických osob.

Neziskové organizace jsou charakterizovány jako organizace, které nevytvářejí zisk k přerozdělení mezi své vlastníky, správce nebo zakladatele; zisk sice mohou vytvořit, ale musí ho zase vložit zpět k rozvoji organizace a plnění jejích cílů.

K základním typům nestátních neziskových organizací patří:

občanská sdružení (registrovaná podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů);

nadace a nadační fondy (registrované podle zákona č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech);

obecně prospěšné společnosti (registrované podle zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech);

církevní právnické osoby (registrované podle zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech). *(MV, 2007)*

Nadace jsou jedním typem neziskových organizací, Jejich úkolem je shánět finanční prostředky, aby podpořily jiné organizace v jejich činnosti. Jsou proto také významným finančním zdrojem pro ostatní neziskové organizace, jako jsou například občanská sdružení. Peníze, které nadace vlastní, jsou zákonem o nadacích a nadačních fondech i různými jinými dokumenty výslovně určeny na přerozdělení jiným organizacím – sama nadace má ve skutečnosti minimum prostředků na své financování a nesmí podnikat. *(Neziskovky, 2010)*

Tabulka č. 1: Statistika počtu nestátních neziskových organizací v letech 1990 - 2010

Nestátní neziskové organizace	Občanská sdružení	Nadace	Nadační fondy	Obecně prospěšné společnosti
1990	3879			
1991	9366			
1992	15393	1551		
1993	21694	2768		
1994	24978	3800		
1995	26814	4253		
1996	27807	4392		1
1997	30297	5238		52
1998	36046	55	71	129
1999	38072	272	695	560
2000	42302	282	735	557
2001	47101	299	784	701
2002	49108	330	825	762
2003	50997	350	859	884
2004	53306	362	898	1038
2005	54963	368	925	1158
2006	58347	380	992	1317
2007	61802	390	1048	1468
2008	65386	411	1095	1658
2009	68631	429	1168	1813
2010	71164	449	1199	1916

Zdroj: Český statistický úřad

Neziskové organizace jsou všude tam, kde se lidé chtějí soukromě angažovat a nahradit tak neexistující nebo nedostatečně fungující státní instituce. Neziskové organizace tak zalesňují naše hory, organizují zájmové aktivity pro děti v jejich volném čase, pořádají osvětové přednášky zaměřené proti rasismu, budují cyklistické stezky, pomáhají jako asistenční služba handicapovaným dětem ve školách, opravují historické památky, organizují humanitární pomoc v případě živelných katastrof u nás i v zahraničí apod.

Oblasti působení neziskových organizací:

kultura, ochrana památek, umění

výzkum a vzdělávání

zdravotní péče a sociální služby

ochrana životního prostředí, ekologická výchova

ochrana lidských práv

rovné příležitosti

komunitní rozvoj

práce s dětmi a mládeží

rekreace, sport, tělovýchova

ostatní (např. podpora neziskového sektoru, jeho PR, informační služby, podpora dárcovství a dobrovolnictví). (Šedivý a Medlíková, 2009)

Z teoretického hlediska je zajímavé i dělení neziskových organizací podle prospěšnosti. Podle toho, do jaké míry organizace plní kritérium veřejného prospěchu, můžeme neziskové organizace dělit na vzájemně prospěšné a veřejně prospěšné. Vzájemně prospěšné neziskové organizace slouží hlavně zájmům svých členů. Veřejně prospěšné neziskové organizace poskytují své služby veřejnosti za stejných podmínek, tyto podmínky by organizace měla stanovit předem a měly by být dostupné každému zájemci. Na základě své veřejné prospěšnosti jsou takovéto organizace zvýhodňovány z hlediska daní a různých jiných podpor. Hlavním cílem veřejně prospěšné organizace je poskytování veřejně prospěšných služeb a další rozvíjení veřejně prospěšné činnosti.

Jedna z definic označuje za neziskovou právnickou osobu takovou právnickou osobu, která je založena k poskytování obecně prospěšných služeb, zejména v oblastech ochrany životního prostředí, vzdělání a výchovy, péče o volný čas jednotlivých skupin obyvatelstva, humanitární, charitativní a sociální péče, zdravotnictví, ochrany života a zdraví, osob, kultury, tělovýchovy a sportu, ochrany zvířat, ochrany památek a popř. dalších veřejně prospěšných činností. Veřejně prospěšné služby by měly být všem dostupné a měly by také být poskytovány všem uživatelům za stejných podmínek, které byly stanoveny předem. (Rektořík, 2007)

4.2.2 Asociace a rady neziskových organizací

Asociace nestátních neziskových organizací v České republice je nepodnikatelským zájmovým sdružením právnických osob, které bylo založeno v roce 2003 jako výsledek dlouhého procesu posilování spolupráce neziskového sektoru, započatého počátkem 90. let. Členem Asociace NNO jsou všechna existující krajská všeoborová a některá oborová sdružení, jakož i řada jednotlivých nestátních neziskových organizací. Prostřednictvím svých členů sdružuje téměř 900 NNO, prosazuje a obhajuje však společné zájmy a potřeby celého neziskového sektoru, vytváří prostor pro komunikaci a partnerství všech NNO i NNO s ostatními společenskými subjekty (veřejnou správou, parlamentem, zastupitelstvy, podnikateli, odbory, politickými stranami apod.). Asociace NNO pomáhá svým členům i dalším NNO v adaptaci na podmínky Evropské unie.

Oproti Asociaci NNO je Rada vlády pro nestátní neziskové organizace stálým poradním, iniciativním a koordinačním orgánem vlády České republiky (dále jen "ČR") v oblasti nestátních neziskových organizací (dále jen "NNO"). Rada vlády pro nestátní neziskové organizace byla zřízena usnesením vlády z 10. června 1992 č. 428 jako Rada pro nadace, usnesením vlády z 30. března 1998 č. 223 byla poté transformována na Radu vlády pro nestátní neziskové organizace (dále jen "Rada").

Rada soustřeďuje, projednává a prostřednictvím svého předsedy / předsedkyně předkládá vládě materiály, týkající se NNO a vztahující se k vytváření vhodného prostředí pro jejich existenci a činnost. Rada plní zejména tyto úkoly:

- iniciuje a posuzuje koncepční a realizační podklady pro rozhodnutí vlády, týkající se podpory NNO, legislativní a politická opatření, která se týkají podmínek jejich činnosti,
- sleduje, iniciuje a vyjadřuje se k právním předpisům, upravujícím postavení a činnost NNO; prostřednictvím svého předsedy / předsedkyně - člena vlády - Rada připomínkuje návrhy právních úprav, které mají vztah k NNO,
- iniciuje a koordinuje spolupráci mezi ministerstvy, jinými správními úřady a orgány územní samosprávy v oblasti podpory NNO, včetně dotační politiky z veřejných rozpočtů,
- sleduje, analyzuje a zveřejňuje informace o postavení NNO v rámci Evropské unie (dále jen "EU"), o zapojení ČR do EU s ohledem na NNO a o finančních zdrojích s tím souvisejících; spolupracuje s ministerstvy a jinými

správními úřady, odpovědnými za spravování finančních zdrojů EU v ČR, pokud se jejich využívání k NNO vztahuje,

- ve spolupráci s ministerstvy, jinými správními úřady, NNO, a dalšími orgány a institucemi zajišťuje dostupnost a zveřejňování informací o NNO a o opatřeních státní politiky, která se NNO týkají; zejména zpřístupňuje a analyzuje informace o dotacích z veřejných rozpočtů pro NNO a o procesu jejich uvolňování a využívání; podílí se na vytváření a provozování informačního systému o NNO, zřízeného v souladu s usnesením vlády ze dne 17. května 2006 č. 564 o změně provozovatele veřejně přístupného informačního systému o NNO při Centrální evidenci dotací ze státního rozpočtu,
- podílí se na opatřeních ministerstev a jiných správních úřadů, která mají vztah k NNO, zejména na procesu standardizace činností, přidělování akreditací a kategorizaci typů NNO,
- sleduje a informuje vládu o využívání finančních prostředků kategorie Nadační investiční fond, které byly usneseními Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky č. 413/1999 a č. 1946/2001 rozděleny do nadačního jmění vybraných nadací, a o rozdělování jejich výnosů; v této činnosti spolupracuje s Ministerstvem financí.

4.3 Trvale udržitelný rozvoj

4.3.1 Definice TUR

V roce 1987 byla poprvé stanovena definice trvale udržitelného rozvoje (TUR) přímo od Světové komise pro životní prostředí a rozvoj (WCED): „Trvale udržitelný rozvoj je takovým rozvojem, který naplňuje potřeby přítomných generací, aniž by ohrozil schopnost naplňovat je i generacím budoucím“. Zpráva WCED vidí jako jeden ze základních cílů trvalou ochranu genové rozmanitosti rostlinných a živočišných druhů a celých ekosystémů. To vychází z přesvědčení, že biologicky pestré prostředí je odolnější vůči náhlým krizím a po všech stránkách vykazuje vyšší schopnost regenerace. Mizení živočišných a rostlinných druhů zintenzivněné lidskou činností se nám tak může stát osudné (např. v případě infekční pandemie mezi nedostatečně diverzifikovanými hospodářskými zvířaty nebo rostlinami). Udržitelný rozvoj znamená především rovnováhu - rovnováhu mezi třemi základními oblastmi

našeho života (ekonomikou, sociálními aspekty a životním prostředím), také rovnováhu mezi zeměmi, různými společenskými skupinami, dneškem a budoucností apod.

Dnes je někdy v ekonomii rozlišována tzv. slabá a silná trvalá udržitelnost.

Slabá udržitelnost znamená, že v budoucnu nedojde ke snížení celkové ekonomické hodnoty zdrojů i produktů z nich získaných, tj. připouští, že z primárních, neobnovitelných zdrojů je možné čerpat, pokud ovšem je vytvořena příslušná protihodnota (tj. čerpání neprobíhá ztrátově). Takto získaný výrobek po skončení doby svého užívání musí být beze zbytku zrecyklován, aby nedocházelo ke ztrátám.

Silná udržitelnost, která je v současné době považována v krátkodobém i střednědobém hledisku za obtížně realizovatelnou, vyžaduje nesnižující se hodnotu zdrojů, tedy princip silné udržitelnosti umožňuje čerpat jen obnovitelné zdroje, neobnovitelné jako zdroj energie vůbec neuvažuje.

Pro sledování trvale udržitelného rozvoje vznikly tzv. **indikátory trvale udržitelného rozvoje**, což jsou ukazatele, které popisují chování lidské společnosti ve vztahu ke zdrojům, ochraně přírody a životního prostředí. Příkladem takových indikátorů je např. podíl zvláště chráněných území na ploše státu, podíl elektrické energie získávané z obnovitelných zdrojů apod.

4.3.2 Trvale udržitelný rozvoj v ČR

Před rokem 1989 nebyly u nás principy trvale udržitelného rozvoje nijak zohledňovány. V roce 1991 byl schválen první zákon o životním prostředí (17/1992 Sb.), který obsahuje mj. i definici trvale udržitelného rozvoje: „Rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů“. Zákon zdůrazňuje též právo člověka na příznivé životní prostředí.

90. léta byla ve znamení restrukturalizace průmyslu a omezení znečišťování ovzduší i vody. Narůstá podíl tříděného i recyklovaného odpadu. Přesto však energetická náročnost výroby v ČR zůstává vysoká, výrazně nad průměrem EU. V roce 2005 byl schválen zákon o podpoře využívání obnovitelných zdrojů energie (180/2005 Sb.), který garantuje minimální výkupní ceny a umožňuje výrobcům z

obnovitelných zdrojů uzavírat dlouhodobé smlouvy. Zákon byl velice kritizován, a to především zastánci jaderné energetiky a některými pravicovými politiky, přesto vstoupil v platnost. Alternativním postupem, vhodným z hlediska trvale udržitelného rozvoje, není garance minimálních výkupních cen, ale započtení tzv. externalit do výrobních cen. Tyto externality by zvýšily výrobní ceny v těch elektrárnách, které výrazně narušují životní prostředí a převedly by tak náklady, které platí společnost, přímo na výrobce. Současný stav běžný v tržní ekonomice, kdy výrobce platí jen přímé náklady na výrobu elektřiny, odvozené z tržní ceny suroviny, není pro trvale udržitelný rozvoj žádoucí.

Vláda ČR schválila dne 11. ledna 2010 usnesením č. 37 nový Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky, který slouží jako zastřešující dokument pro všechny koncepční dokumenty vypracovávané v České republice. Má tedy nadresortní charakter a jeho účelem je napomoci vzájemné provázanosti opatření, cílů a politik, které již mohou být součástí stávajících sektorových strategií, nebo určit problémy, které tyto materiály zatím neřeší. Dokument definuje základní principy udržitelného rozvoje, které je nezbytné respektovat při tvorbě všech navazujících strategií a koncepčních dokumentů. Uplatnění cílů navržených ve Strategickém rámci má zajistit, aby prosperita české společnosti stála na vzájemné vyváženosti 3 pilířů udržitelného rozvoje – oblasti ekonomické, sociální a environmentální.

Cíle aktualizovaného dokumentu jsou: stanovit vizi udržitelného rozvoje v ČR, určit klíčové priority a cíle, rozvést principy udržitelnosti a rozpracovat základní implementační struktury. Dále informovat všechny, kdo připravují nebo přijímají zásadní rozhodnutí o naší společnosti s dlouhodobými dopady, připravit prostředí pro celostátní zavedení dobré praxe strategické práce (která je podmíněna vytýčením verifikovatelných cílů v odpovídajících koncepčních a strategických dokumentech s vyčíslenými náklady a dopady, spolu s uvedením závazných úkolů), zajistit systematické sledování situace v České republice z hlediska udržitelného rozvoje pomocí sady indikátorů obsažených v dokumentu a reflektovat mezinárodní dokumenty (zejména obnovenou Strategii EU pro udržitelný rozvoj z r. 2006).

Dokument je strukturován do 5 prioritních os:

Prioritní osa 1: Společnost, člověk a zdraví – se věnuje problematice podmínek pro zdravý život člověka, vytváření harmonické společnosti a demografickému vývoji. Důraz je kladen na mezigenerační a rodinnou soudržnost.

Prioritní osa 2: Ekonomika a inovace – vymezuje základní strategický rámec pro rozvoj ekonomiky jako neoddělitelného pilíře udržitelného rozvoje ČR, s důrazem na stabilní růst znalostní a post-industriální ekonomiky snižující energetickou a materiálovou náročnost hospodářství.

Prioritní osa 3: Rozvoj území – vychází ze skutečnosti, že veškerý rozvoj je realizován v určitém území. Klíčovým prvkem pro udržitelný rozvoj v území je odpovědný přístup k územnímu plánování a jeho důsledné uskutečňování. Tím budou naplněny požadavky na územní soudržnost i kvalitu života v území.

Prioritní osa 4: Krajina, ekosystémy a biodiverzita – se soustředí na péči o krajinu jako základního předpokladu pro ochranu druhové biodiverzity. Dotýká se nejen odpovědného hospodaření v zemědělství a lesnictví, ale i otázek adaptace na změnu klimatu.

Prioritní osa 5: Stabilní a bezpečná společnost – určuje strategický rámec v oblasti společenského uspořádání. Nastihuje základní principy efektivního fungování státu, veřejné správy a rozvoje občanského sektoru. Neopomíjí ani připravenost na bezpečnostní hrozby a posilování mezinárodních vazeb. (MŽP, 2010)

V ČR působí několik nevládních neziskových organizací (NNO), mezi jejichž cíle ať už hlavní nebo okrajové patří TUR. Nejvýznamnější z nich je Společnost pro trvale udržitelný rozvoj (dále jen STUŽ), která vznikla v roce 1992 z iniciativy prvního ministra životního prostředí Československa Josefa Vavrouška. Základním cílem STUŽ je hledání cest směřujících k trvale udržitelnému vývoji lidské společnosti, k přibližování se ideálům humanismu a zároveň ideálům harmonie vztahů mezi člověkem a přírodou, s cílem zachovat život ve všech jeho formách a chránit přírodu jako celek, a to s vědomím odpovědnosti vůči dnešním i budoucím generacím. Mezi další základní cíle patří:

- ochrana přírody a krajiny, jež je jedním z jejích hlavních poslání,
- hlubší poznání vztahů mezi člověkem a přírodou, lidskou společností a jejím životním prostředím;

- hledání cest směřujících k trvale udržitelnému rozvoji, k přibližování se ideálům humanismu a zároveň ideálům harmonie vztahů mezi člověkem a přírodou, s cílem zachovat život ve všech jeho formách a chránit přírodu jako celek, a to s vědomím odpovědnosti vůči dnešním i budoucím generacím;
- hledání a prosazování lidských hodnot a způsobů života, umožňujících trvale udržitelný kvalitní rozvoj schopností člověka jako reálné alternativy vůči kvantitativnímu růstu založenému na stupňování potřeby energie a hmotných statků v důsledku kolektivistických iluzí nebo sobectví a hedonismu;
- vytváření a prosazování koncepcí trvale udržitelného způsobu života na místní, regionální, národní i globální úrovni;
- informování veřejnosti o skutečném stavu životního prostředí, jeho příčinách i důsledcích a cestách řešení vzájemně spjatých ekologických, ekonomických, sociálních, zdravotních, politických i dalších problémů;
- iniciování mezinárodní sítě organizací zaměřených na prosazování trvale udržitelného způsobu života.

Formou pravidelných diskusí, seminářů a konferencí v pronajatých prostorách a akcí v CETUŽ se STUŽ snaží působit - ve smyslu svých výše uvedených cílů - na širokou laickou i odbornou veřejnost. STUŽ vydává stanoviska ke klíčovým aktuálním problémům, zejména z oblasti ekologie. STUŽ umožňuje svým členům účast ve výběrovém řízení u grantových agentur a nadací na získání finanční podpory na řešení odborných projektů. (STUŽ, 1992)

4.3.3 Trvale udržitelný rozvoj krajiny a životní prostředí

V současné době si stále více uvědomujeme odpovědnost za uchování přírodních ekosystémů. Už nestačí nechat přírodu samotnou aby se sama zregenerovala a je potřeba zásahů člověka. Je nejvyšší čas přijmout zodpovědnost za stav krajiny a postarat se o zastavení jejího nenávratného ničení. Už nestačí jen vymezit přírodní parky nebo státem chráněná území či dominanty přírody. V posledních desetiletích neúměrně vzrostlo ničení i dříve nedotčených území jako mořského dna, deštných pralesů nebo zdánlivě nepřístupných hor či tunder. Také tato místa dokáže člověk ničit imisí škodlivých látek, stavbou komunikací a jejich

rozšiřováním a propojováním, ukládáním nebezpečného a často vysoce toxického odpadu, těžbou přírodních zdrojů nebo regulací vodních toků.

Všemi uvedenými způsoby člověk narušuje a většinou i znehodnocuje přírodní ekosystémy, jejichž rovnováže a optimálnímu stavu nejvíce škodí:

- odběrem látek z ekosystému, do kterého je následně nedokáže vrátit v potřebném množství a kvalitě
- naopak do ekosystému vnese látky, které ekosystém nedokáže vstřebat a tím zamoří veškeré části ekosystému
- další zásahy narušující ekosystém

Právě v konfliktu hospodářských potřeb člověka a nezbytnosti udržet přírodní ekosystémy spočívá jeden z největších problémů trvalé udržitelnosti. Základním předpokladem pro řešení tohoto konfliktu je, aby se podařilo vyjmout ekologické cíle z jejich izolace jako protikladu cílů ekonomických. Je nutno je včlenit mezi ostatní rozhodující politické cíle, protože jen tak může dojít k opravdové inovaci ve smyslu ekologické obnovy celého hospodářství a způsobu hospodaření s územím. Pouze takto ekologickými hledisky prostoupený, o prostředí pečující a udržitelný vývoj se může stát základem vyváženého ekonomicky a společensky udržitelného vývoje.

Životní prostředí je asi nejlépe definováno tzv. systémovou definicí, navazující na definici Ministerstva životního prostředí České republiky, které jej formuluje jako „systém složený z přírodních, umělých a sociálních složek materiálního světa, jež jsou nebo mohou být uvažovaným objektem ve stálé interakci. Je to vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů, včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje.“ (Šauer, 1997)

Mezi základní složky životního prostředí patří:

- ovzduší,
- voda,
- půda včetně geologického podloží,
- rostlinstvo (flóra) a živočišstvo (fauna),
- elektromagnetické pole,
- předměty uměle vytvořené člověkem,

- člověk.

V běžném chápání tohoto pojmu jsou ze složek životního prostředí vyjmuty předměty uměle vytvořené člověkem a samotný člověk. Ten svou činností ovlivňuje ostatní složky a to s často negativním dopadem.

Do výčtu definic je také třeba zařadit i vymezení toho, co vůbec tato existenční jistota člověku poskytuje a tím potvrzení důležitosti jejího stavu a budoucího vývoje. Životní prostředí tedy poskytuje člověku:

- vstupy pro ekonomickou činnost – obnovitelné a neobnovitelné přírodní zdroje (fauna, flóra, paliva, nerostné suroviny),
- stanoviště pro průmysl, zemědělství, komunikace a obytná sídla,
- místo pro zbytkové látky z výroby a spotřeby (emise, odpady, teplo, hluk),
- spotřební materiální i imateriální statky (vodu, vzduch). (Štěpánek, 1999)

5. Porovnání vybraných kauz s významným vlivem neziskových organizací

Význam ekologických nevládních organizací v posledních desetiletích při projednávání různých staveb výrazně vzrostl. Dá se předpokládat, že se organizace budou nadále snažit využívat všech zákonem daných možností jak zasahovat do stavebních řízení a aktivně se zapojovat do projednávání veškerých návrhů a ovlivňovat zejména stavební činnost. Každá z organizací se podílí na jiných aktivitách, u větších a významnějších projektů však dokážou spojit své síly při snaze o prosazení svých zájmů. Vzájemnou spolupráci si neziskové organizace pochvalují, a to i na mezinárodní úrovni. Silné je nevládní lobby v Bruselu, kde se daří oponovat vznikající legislativa a kde má nevládní sektor poměrně velký vliv. Za velké vítězství pak považují vznik Aarhuské úmluvy, která veřejnosti garantuje přístup k informacím o životním prostředí, aktivní účast na rozhodování a právní ochranu ve věcech týkajících se životního prostředí. Za slabinu naopak považují špatnou komunikaci s veřejností a z toho vyplývající špatný obraz neziskových organizací, kdy působí na společnost jako ekoteroristé či škůdci obecně prospěšných zájmů. Veřejnost se

v posledních letech nedaří zaujmout k větší aktivitě a zapojení do diskuzí. V některých otázkách mají organizace širokou podporu veřejnosti, ale nedaří se zvětšovat členskou základnu a tím se účinněji snažit o prosazení zájmů neziskovém. Také trpí nedostatkem kvalifikovaných pracovníků. Neziskové organizace tvrdí, že je české environmentální hnutí veřejností uznávané pro svou profesionalitu, kvalitu a transparentnost. Státní instituce prý ale hnutí neuznávají, firmy se ho bojí a pohrdají jím. Dalším z problémů je délka soudních sporů, které kolikrát probíhají v době, kdy stavba už několik let stojí a je již těžko odstranitelná nebo přemístitelná.

5.1 Prohry a výhry neziskových organizací

Jako jednu ze svých největších proher sami aktivisté považují to, že se jim nedaří prosadit větší přesun dopravy ze silnice na železnici. Podle jejich názoru u nás dopravu téměř nikdo neřeší a zejména nákladní automobilová doprava je vysoce riziková při přepravě nebezpečných nákladů. Mezi výrazná pozitiva, kterých se podařilo podle neziskových organizací dosáhnout, patří snížení spotřeby vody a vizuální zlepšení stavu lesů. Podle jejich představitelů je společnost nyní uchválena tím, že lesy vypadají dobře, je ale otázka, zda jsou opravdu v pořádku. Problém je také rozpočtové určení daní, způsob, jak se přerozdělují obcím peníze. Je to ekologické téma, protože na tom stojí rozvoj venkova.

Za svůj velký úspěch považují ekologičtí aktivisté z Greenpeace zejména zabránění těžbě zlata v Kašperských horách, odvrácení záměru vybudovat v Česku 300 nových vodních děl nebo zastavení myšlenky na kanál Dunaj – Odra – Labe. Mezi sporná vítězství zařazují to, že se vybudovaly jen dva bloky jaderné elektrárny Temelín. Jako pozitivní věci dále zmiňují legislativní nástroje jako je EIA, zákon č. 114/1992 na ochranu přírody a krajiny. Tato legislativa nevznikla díky hnutí, ale díky neziskovým organizacím se podařilo uvedený zákon č. 114/1992 ubránit před opakovanými pokusy jej osekát. Jako další úspěchy si Greenpeace považuje zásluhu environmentálního hnutí na rozvoji ekologické výchovy. Jako slabinu vidí to, že na poli energetiky a dopravy je environmentální hnutí válcované a nedokáže tomu čelit. Environmentální hnutí má podle průzkumů veřejného mínění velkou podporu, zároveň ale ve společnosti převládá i silný obraz nevládních organizací jako škůdců.

Hnutí DUHA považuje za jednu z nejzásadnějších věcí prosazení zákona o obnovitelných zdrojích energie nebo zákaz dovozu odpadu ze zahraničí ke spalování.

Za velmi významný počin považují neziskové organizace to, že Straně zelených se podařilo vstoupit do vlády. V současné době považují největší slabinu v malém počtu samotných aktivistů a za špatnou společenskou podporu, která v 90. letech byla výrazně větší. V těchto letech se také projednávali dále uvedené kauzy, ve kterých hráli neziskové organizace zásadní roli.

5.2 Jaderná elektrárna Temelín

Už v roce 1980 se rozhodlo o výstavbě jaderné elektrárny Temelín. V roce 1983 byly zahájeny přípravné zemní práce, v roce 1986 vydáno stavební povolení a o rok později se začalo se stavbou samotné elektrárny. Po pádu komunismu došlo k pozastavení celé stavby, kdy opětovně se rozeběhla v roce 1993. Po dlouhých letech sporů a tahanic ohledně dostavby se podařilo v roce 2006 elektrárnu zkolaudovat.

Důležitou roli v diskusích o Temelínu hrálo posouzení vlivu stavby na životní prostředí (EIA), které je podle zákona z roku 1992 podmínkou stavebního povolení. Tento zákon je důležitý, neboť umožňuje, aby se účastníkem řízení stala občanská sdružení. Stavební povolení pro Temelín bylo sice vydáno již v roce 1986, rozhodnutím vlády v roce 1993 však došlo k podstatným technologickým i stavebním změnám v projektové dokumentaci. Proto občanská sdružení a veřejnost požadovaly, aby se zákon o EIA uplatnil také na JE Temelín. Nakonec vláda přistoupila na tento požadavek v rámci tzv. Melkského procesu.

5.2.1 První protesty proti Temelínu

První protesty proti stavbě JE Temelín se objevily v okamžiku zahájení přípravných prací. Jednalo se většinou o individuální akce kvůli nedostatečným náhradám za demolice domů. Významnější začaly být aktivity řady místních organizací Českého svazu ochránců přírody (ČSOP) z českobudějovického okresu, které se začaly obávat dopadů stavby a doprovodných nevhodných rekultivačních prací na životní prostředí.

Svobodně ale mohly občanské iniciativy veřejně vystoupit až po pádu komunismu. Na začátku 90. let bylo hnutí proti Temelínu nejmohutnější. Ke čtvrtému výročí havárie v Černobyli uspořádali protestní akci členové Greenpeace, na velké chladicí věže elektrárny vyvěsili transparenty. Tehdy se zformovala občanská sdružení, která se pustila do veřejné debaty o výstavbě. Členové psali otevřené dopisy politikům, organizovali petice a vedli informační kampaň. V dubnu 1991 k 5. výročí havárie v Černobyli se jim podařilo zorganizovat největší protestní akci, jaká se proti výstavbě JE Temelín uskutečnila. Uspořádali pochod z Týna nad Vltavou ke staveništi v Křtěnově, jehož se zúčastnilo asi 10 tisíc lidí. Cestou rozvinuli transparent s protestními nápisy a obrázky od rakouských dětí. Pochod uspořádaly Děti Země z Prahy, Jihočeské matky a ČSOP z Českých Budějovic, přijela řada členů občanských sdružení z celé republiky, např. Děti Země z Brna, Zelený kruh z Olomouce, i ze Slovenska. Asi polovina účastníků byla ze zahraničí, zejména z rakouských a bavorských protiatomových iniciativ – ti výrazně pomohli s finančním zajištěním akce. O prázdninách se poblíž JE Temelín po několik let konaly letní tábory, na nichž se organizovaly blokády příjezdových bran do elektrárny. Blokády pořádaly Hnutí Duha a Greenpeace.

Poté, co vláda v roce 1993 rozhodla definitivně o dostavbě, uspořádalo několik desítek občanských sdružení velkou demonstraci v Praze před úřadem vlády. Tehdejší premiér Václav Klaus ale odmítl převzít petici, kterou mu pořadatelé přinesli. Poté už masové občanské protesty slábly. Jihočeské matky pořádají každý rok v dubnu k výročí havárie v Černobyli „pamětní“ akce ať už u hlavní brány JE Temelín v Křtěnově, v obci Temelín nebo v Českých Budějovicích. Symbolický význam měla zvláště akce, která se konala u příležitosti 10. výročí havárie v Černobyli na vrcholu Třístoličníku na Šumavě, kde se sešli vedle lidí z nevládních organizací také politici z rakouské i německé strany Zelených, z Česka zástupci ze sociální demokracie a menších politických stran. Po schválení dostavby většina lidí rezignovala na další veřejný odpor. V té době se Jihočeské matky rozhodly omezit veřejná vystoupení proti elektrárně a zaměřily se na informační přesvědčování veřejnosti o ekologické i ekonomické nevýhodnosti jaderné energetiky. Sdružení pořádá semináře, výstavy a tiskové konference, vytváří studie, vede správní řízení a soudní spory s úřady.

Veřejné aktivity proti Temelínu postupně ztrácely působivost. Větší váhu začaly mít soudní spory, do nichž občanská sdružení vstupovala. Spory se staly

vhodnou příležitostí k informování veřejnosti o vadách ve výstavbě a nedostatcích ve zkušebním provozu. Z Melkského procesu se však vládě podařilo NGO zcela vytěsnit. Občanské aktivity získaly na síle ještě v roce 2000, kdy Hnutí Duha spolu s několika sdruženími přišlo s peticí za vypsání referenda o elektrárně. Petici v červnu, kdy se konala demonstrace v Praze před úřadem vlády, podepsalo přes 70 tisíc občanů. Úspěchem bylo, že oslovila širší spektrum občanů, neboť byla chápána jako obhajoba nástrojů přímé demokracie. Nicméně se nakonec nepodařilo najít poslance, kteří by potřebný návrh na vypsání referenda v parlamentu předložili.

5.2.2 Postoje veřejnosti k Temelínu a jaderné energetice

Aktivity českých NNO proti Temelínu sice nezastavily výstavbu elektrárny ani nevedly ke změně energetické politiky, ale dopad na výstavbu nelze podcenit. Nicméně všeobecně platí, že českou politiku nevládní organizace v tomto ohledu příliš neovlivnily: nenašly vhodnou politickou reprezentaci. Strana zelených působila pouze v komunální politice a do roku 2006 neměla sílu dostat se do parlamentu. Občanská sdružení tak připomínala osamělé běžce, proti nimž stojí nejen vláda se svou administrativní mocí, ale ani odezva společnosti není velká. Česká veřejnost ve většině dostavbu vždy podporovala. Například v roce 2000, kdy se protitemelínské organizace pokoušely vypsát referendum, podporovalo dostavbu 71 % populace; z těch, co vyjádřili ochotu k referendu přijít, to bylo dokonce 75 %.

Česká veřejnost se dlouhodobě staví k rozvoji jaderné energetiky docela vstřícně. Výsledky STEM ukazují, že v roce 1994 bylo téměř 70 % lidí pro rozvoj, v následujících letech podpora klesala, nejmenší byla v roce 1999, kdy nedosáhla ani 50 procent. Nicméně hned následující rok, kdy byla JE Temelín spuštěna, se podpora jaderné energetiky opět vyhoupla přes 60 %. Pak postupně klesala do roku 2004, kdy dosahovala jen 52 %. Avšak od tohoto roku, poté, co byl zahájen zkušební provoz JE Temelín, zase důvěra rostla, až v současnosti dosahuje opět téměř 70 %. Od roku 2004 navíc plynule roste podpora veřejnosti pro dostavbu dalších bloků Temelína: v roce 2004 pouze 46 % odpovědělo kladně na otázku, zda by chtěli, aby v areálu JE Temelín byly postaveny nové moderní bloky, avšak v roce 2008 to již bylo 65 %. Souběžně roste přesvědčení, že jaderná energie je nenahraditelná: v roce 2004 bylo 52 % pro jadernou energii a 52 % věřilo v možnost její náhrady jinými zdroji, avšak v roce 2008 v budoucí náhradu už věřilo pouze 46 %, zatímco pro jadernou energii bylo 67 % populace. Těžko se ubránit závěru, že česká veřejnost je připravena na výstavbu dalších jaderných elektráren.

5.2.3 Protesty zahraničních NNO proti JE Temelín

Výstavba Temelína, který měl mít původně čtyři bloky a výkon 4000 MW, blízko rakouských hranic od počátku vyvolávala v Rakousku velké znepokojení. V odmítavých postojích se přitom mísily nacionální představy o šlendriánu na Východě s ekologickým přesvědčením o nebezpečí jaderné energetiky. Na tyto otázky byla zvláště citlivá veřejnost v Horním Rakousku. Zde působila občanská iniciativa Hornorakouská platforma proti jadernému nebezpečí, která dokázala organizovat masové veřejné protesty proti výstavbě Temelína po celé desetiletí. Největší demonstrace proběhly v říjnu 2000 poté, co v Temelíně byl spuštěn reaktor. Tehdy se vzvedla vlna veřejného odporu a na hranicích s Českem se konaly velké manifestace, které vedly k blokadě hraničních přechodů. Největší akce proběhla na přechodu ve Wulowitz, kde se sešlo na 5 tisíc lidí. Pořadatelem byla Hornorakouská platforma proti atomovému nebezpečí, ale na manifestaci zavítal i předseda strany Svobodných Jörg Haider. V lednu 2001 zorganizovala strana petici „Veto gegen Temelin“, kterou podepsalo přes 900 000 občanů. Mezitím ale spory nabraly nový směr. Vyjednávání s českou vládou získalo oporu ve vzájemné dohodě. Ještě v prosinci 2000 v době největších masových protestů se sešli v Melku premiéři Wolfgang Schüssel a Miloš Zeman a podepsali protokol, který navrhl způsob, jak se otázky bezpečnosti Temelína budou řešit ve spolupráci obou stran. Rakouským a českým politikům se podařilo najít způsob, jak vyhovět požadavkům občanů a uvolnit napětí.

Téma jaderné elektrárny se s velkou ostrovní objevilo na scéně ještě koncem roku 2006 poté, co proběhla závěrečná kolaudace a elektrárna přešla do plného komerčního provozu. Opět se objevily demonstrace na hranicích. Rozsahem se nedaly srovnávat s demonstracemi v roce 2000, nicméně stejně tak došlo k blokadám hraničních přechodů.

5.2.4 Dostavba dalších bloků

Po volbách v roce 2006 si v koaliční smlouvě Strana zelených vymínila, že vláda během svého volebního období nebude připravovat stavbu dalších jaderných bloků. K otázkám energetiky vláda ustavila nezávislou tzv. Pačesovu komisi, která se v červenci 2008 postavila za jadernou energetiku a navrhla zahájit proces posuzování vlivu dalších reaktorů na životní prostředí (EIA). Společnost ČEZ pak o proces EIA 11.7.2008 požádala. Předseda SZ Martin Bursík komisi kritizoval, nehodlá však EIA bránit. EIA však představuje pouze první z mnoha kroků nutných

k povolení dostavby Temelína. ČEZ předpokládá, že stavba by mohla být zahájena v roce 2014, a 3. blok by mohl být spuštěn v roce 2020.

Na začátku dubna 2009 udělil Jihočeský kraj souhlas s dostavbou 3. a 4. bloku elektrárny výměnou za přibližně 4 miliardy Kč, které ČEZ do širšího okolí elektrárny investuje (opravy silnic, dostavbu dálnice). ČEZ požádal dokonce o postavení druhé železniční trasy do elektrárny.

Proti rozhodnutí protestovali představitelé Strany zelených a Jihočeské matky, kritizovali mimo jiné absenci veřejné diskuze v procesu schvalování (bylo zahrnuto do programu dodatečně, až při zahájení jednání). Ekologické organizace (Jihočeské matky, Calla, Hnutí DUHA, Občanská iniciativa pro ochranu životního prostředí) zveřejnily dne 16.10.2007 elektronickou verzi petice proti rozšíření jaderné elektrárny Temelín o další reaktory. Mezi zastánce dostavby naopak patří např. sdružení Jihočeští taťkové. Kromě toho je podle několika nezávislých výzkumů (STEM, Eurobarometr) v České republice dlouhodobě okolo 70 % obyvatel pro další rozvoj jaderné energie. K zajímavostem patří, že podporu nadpoloviční většiny má tato otázka dokonce i mezi voliči Strany zelených. V průzkumu SANEP měla dostavba Temelína podporu dokonce 82 % obyvatel.

Pokud zhodnotíme přes 20 let protestů, tak neziskové organizace moc spokojené být nemůžou. Zvláště když se opět otevřela otázka dostavby 3. a 4. bloku jaderné elektrárny a veřejnost na NGO pohlíží spíše jako na ty, kteří celou dostavbu jen zdržují. Veřejnost také vnímá využití jaderné energetiky jako levnější a významnější oproti energii z obnovitelných zdrojů. Nedá se očekávat, že podpora neziskových organizací v boji proti dostavbě bude stejná jako v devadesátých letech. Spíše se bude jednat o osamocené akce jednotlivých organizací.

5.3 Územní ekologické limity těžby

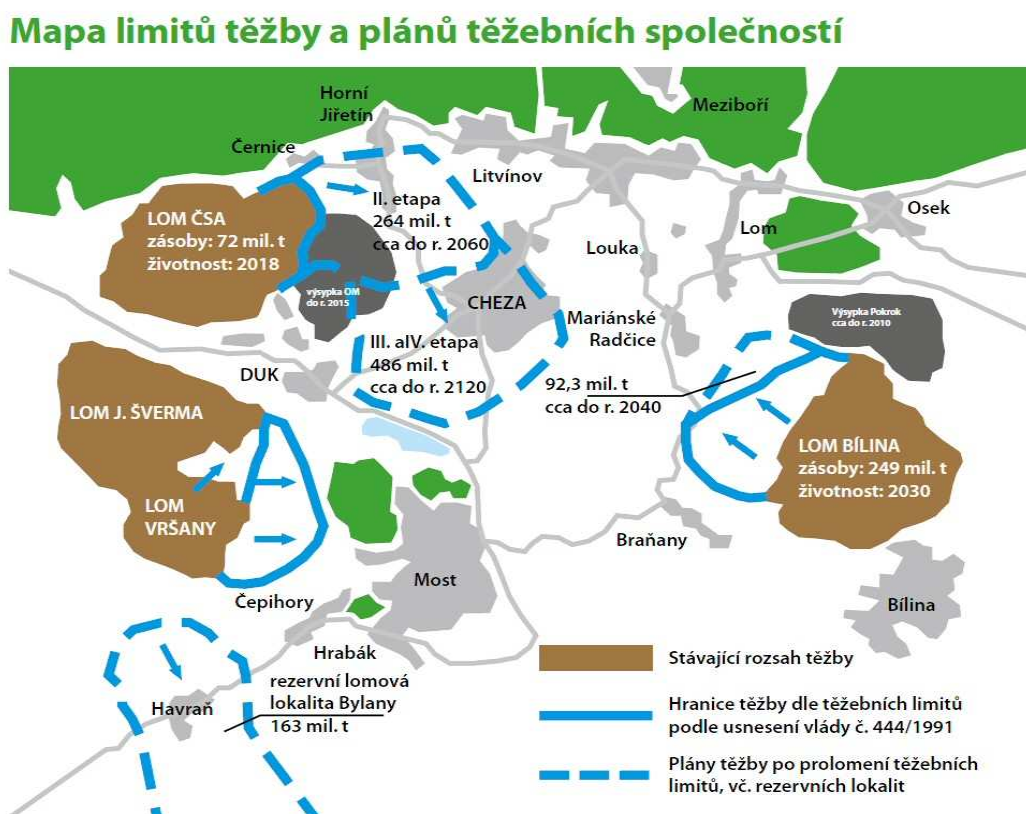
5.3.1 Co jsou limity a kdo je pro a proti

Územní ekologické limity těžby byly vládou ČR vyhlášeny v roce 1991 především za účelem chránit zbylé podkrušnohorské obce před postupem těžby, které muselo v minulém století ustoupit 106 původních obcí včetně 650 let starého královského města Most. Vláda tak dala svým usnesením č. 444/1991 obyvatelům těchto obcí jistotu trvalé existence jejich domovů (resp. 1176/2008). Byla zrušena

stavební omezení a mnoho obyvatel obcí na úpatí Krušných hor investovalo do rekonstrukcí či výstavby svých sídel a rozvoje podnikání.

Po 19ti letech jsou občané Horního Jiřetína a Černic opět postaveni před hrozbu likvidace svých domovů navzdory stále platnému usnesení vlády č. 444/1991. Pověřené orgány neprovedly odpis zásob, jelikož Mostecká uhelná již 17 let odmítá dodat podklady k odpisu, ačkoliv jí to ukládá horní zákon a byla o to opakovaně žádána. Postup těžby se zásadním způsobem dotýká také dalšího rozvoje Litvínova, Lomu a Mariánských Radčic ležících na zásobách uhlí, které by tak po dobu několika desetiletí stály na okraji povrchových velkolomů odříznuté od okolní krajiny. Také se týká horských obcí, jejichž dopravní spojení Horním Jiřetínem prochází. Likvidace areálu Chemopetrol a.s. v důsledku těžby by se významně dotkla tisíců lidí zaměstnaných v tomto průmyslovém areálu.

Obrázek č. 1: Limity těžby

Zdroj: Občanské sdružení Kořeny, 2008

K nejvýraznějším kritikům prolomení limitů patří představitelé ohrožených obcí (např. Litvínov, Horní Jiřetín, Černice), občanských sdružení (např. Kořeny) a ekologických nevládních organizací (např. Greenpeace, Hnutí Duha, STUŽ) i Strana zelených, která měla jejich zachování mezi prioritami svého volebního programu pro parlamentní volby v roce 2006. V březnu 2008 zahájily organizace Greenpeace, Hnutí Duha a Kořeny kampaň nazvanou "Život začíná – těžba končí", jejímž cílem je přispět k tomu, aby krajské zastupitelstvo navrhlo vládě odpis uhelných zásob za limity těžby. Na konci září 2008 Rada Ústeckého kraje podpořila odpis zásob hnědého uhlí pod městem Horní Jiřetín a pověřila krajského hejtmana, aby jej prosazoval při jednáních s vládou a dalšími ústředními orgány státní správy. V říjnu 2008 vládou jmenovaná energetická komise vedená Václavem Pačesem v žádném scénáři dalšího energetického vývoje nepočítá s využitím dostupných zásob uhlí za limity těžby, které v roce 1991 stanovila vláda Petra Pitharta, aby ochránila severočeské obce před rozšiřováním povrchových dolů. Proti prolomení limitů těžby se v březnu 2010 postavila i Akademie věd ČR. Ve svém stanovisku upozornili vědci na vážné zdravotní, ekologické a sociální důsledky případného prolomení limitů těžby.

V souvislosti s tímto ožehavým tématem se dá očekávat ještě řada protestů a akcí ze strany nevládních organizací i s podporou dotčených obcí, zejména pokud se bude jednat o prolomení limitů na politické půdě.

5.3.2 Greenpeace a snaha o novelu v roce 2011

Pro českou kancelář Greenpeace je dokonce v současnosti prioritou zachování ekologických limitů těžby hnědého uhlí v Severních Čechách. Společně s místními občanskými sdruženími a samosprávami ohrožených měst a obcí bojuje již pátým rokem proti plánům na prolomení limitů těžby, které brání rozšiřování hnědouhelných povrchových velkolomů v severních Čechách. Jsme přesvědčeni, že v roce 2011 máme naději naši dlouholetou kampaň úspěšně ukončit. Vláda totiž slíbila, že v tomto roce přijme novelu, která z horního zákona vypustí komunistické paragrafy umožňující vyvlastnění majetku místních lidí ve prospěch uhelných firem.

Škrtnutí totalitních vyvlastňovacích paragrafů v horním zákoně by znamenalo konec plánů na zbourání Horního Jiřetína a prolomení limitů těžby. Více než polovina tamních majitelů nemovitostí totiž podepsala veřejné prohlášení „Neprodáme!“, ve kterém dobrovolnou dohodu s uhlobarony z Czech Coal odmítá.

Pokud se Greenpeace novelu podaří prosadit, tak si představují, že:

- zachráníme městečko se dvěma tisíci obyvatel a šesti sty domy, které by jinak bylo srovnáno se zemí
- zabráníme emisím 1,3 miliardy tun oxidu uhličitého, nejdůležitějšího skleníkového plynu, který by vznikl spálením uhlí blokovaného limity těžby (pro srovnání: elektrárna Prunéřov, největší český zdroj znečištění, vypustí každoročně kolem 9 milionů tun CO₂, tedy cca 140krát méně)
- ochráníme 27 tisíc obyvatel Litvínova před přiblížením velkolomu na 500 metrů k jejich domovům a před životem v nadlimitních koncentracích prachu a hluku po desítky let,
- zabráníme převrácení dalších tisíců hektarů severočeské krajiny naruby, včetně řady cenných přírodních biotopů
- zajistíme důslednou a trvalou ochranu vlastnických práv lidí ohrožovaných těžbou od Kašperských hor až po Ostravu
- významně přispějeme k urychlení modernizace českého energetického sektoru s využitím čistých technologií, které nahradí staré uhelné elektrárny a teplárny.

Uvidíme, zda se v letošním roce konečně podaří novelu projednat a přijmout. Boj o užitečné škrty v horním zákoně se tak patrně stane nejdůležitější českou ekologickou kauzou roku 2011. (*Greenpeace, 2010*)

5.4 NEMAK

Právníci programu GARDE Ekologického právního servisu od roku 2001 poskytovali bezplatnou právní pomoc rodině sedláka Rajtera, která by byla stavbou environmentálně kontroverzní továrny společnosti Nemark Czech Republic, s.r.o. negativně dotčena (Nemark je mexická společnost vlastněná mj. Ford Motor Corp.). V průběhu pěti let právní pomoci bylo podáno více než 260 právních podání, včetně mnoha odvolání a rozkladů, desítek žalob a kasačních stížností, návrhu na vyhlášení místního referenda, podnětu k veřejnému ochránci práv, či trestních oznámení. Více než 3 roky v zásadě žádné státní orgány ani soudy, na které se GARDE obrátil se svými právními podáními nebraly takové námítky a žaloby příliš v

potaz a nevyhověly jim. Zlom přišel až v polovině roku 2004, kdy Nejvyšší správní soud dal zapravdu drtivé většině námitek právníků GARDE a pana Rajtera a zrušil tak mnohá rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem, který následně zrušil některá nezákonně vydaná povolení pro Nematik a rozvojovou zónu Joseph. Rodině farmářů - Rajterů, jenž jako jediná setrvala ve svém odporu proti této z největších zahraničních investic v ČR, byl nabídnut městem Most a Krajským úřadem Ústeckého kraje náhradní statek, kam by se mohli odstěhovat za podmínky, že Ekologický právní servis a rodina Rajterů stáhnou všechny žaloby v kauze Nematik.

Jednání o náhradním statku nakonec byla ukončena s tím, že město Most nebylo schopno zajistit dostatek pozemků pro hospodaření na nabídnutém statku. Proto město Most nabídlo rodině Rajterů odkup části pozemků ležících v bezprostředním sousedství budovaného závodu, a to za cenu, která by jí zajistila možnost odstěhovat se z dané lokality. Byla zahájena jednání o akceptaci této nabídky. Rodina Rajterů se obrátila na EPS s žádostí, aby je v jednáních podpořila a v případě uzavření dohody se EPS zavázal žaloby stáhnout. Důležitou motivací EPS při poskytování právní pomoci rodině Rajterů byla podpora jejich nezlomnému občanskému odporu proti stavbě závodu nadnárodní korporace Nematik, který byl příkladný pro celou českou veřejnost. Za dobu pěti let společné práce na případu se mezi EPS a rodinou Rajterů vytvořil úzký partnerský vztah, proto po zvážení všech pro a proti EPS souhlasil s podporou uzavření dohody, neboť v opačném případě EPS nebyl s to zaručit, že se mu podaří zastavit investici nadnárodní společnosti Nematik. V takovém případě, by hrozilo, že rodina Rajterů by byla rozhodnutím EPS takřkajíc obětována vyšším cílům.

Odkup pozemků nakonec podpořila vláda ČR svým usnesením č. 550/II/11 ze dne 10. 5. 2006, kterým odsouhlasila uvolnění takřka čtvrtmiliardové částky z výnosů privatizace jako příspěvek městu Most na rozšíření průmyslové zóny Joseph. Zastupitelstvo města Mostu dne 27. 9. 2006 usnesením č. VI/2006/136 schválilo výkup pozemků rodiny pana Rajtera v Havrani za účelem rozšíření průmyslové zóny. Přestože vláda rozhodla již v květnu 2006, město Most poměrně dlouho váhalo s vykoupením pozemků a do poslední chvíle skutečně nebylo jasné, zda hraje s panem Rajterem fair. GARDE se aktivně podílel na přípravě textů jak Memoranda o smíření, tak smluv o výkupu pozemků rodiny Rajterů, tak usnesení zastupitelstva města Mostu. Smírné řešení celého sporu tak bylo finálně ukončeno na sklonku roku 2006.

Celý případ boje rodiny Rajterových s mocnými byl od počátku velmi bedlivě sledován médii. EPS sám vydal více než dvacet tiskových zpráv, o kauze pak vyšly více než dvě stovky článků v regionálních i celostátních denících, několik prestižních týdeníků (např. Respekt, Týden, Euro) se tématu věnovalo v rozsáhlých člancích či jej dokonce uvedlo na své titulní straně. Kauza se též několikrát objevila v hlavních zprávách České televize ("Události") a také v jeho publicistické části "Tady a teď". Zpráva o odvolání EPS proti územnímu rozhodnutí na plánovanou stavbu otvírala diskusi o problematice investic v České republice v rámci diskusního pořadu "21" na ČT2.

Jen pro upřesnění uvádím celkový počet právních podání. Celkové číslo je neuvěřitelných 256...

- 3 ústavní stížnosti k Ústavnímu soudu
- 10 kasačních stížností k Nejvyššímu správnímu soudu
- 23 žalob ke správním soudům
- 61 odvolání a rozkladů
- 1 návrh na konání místního referenda
- 1 podnět veřejnému ochránci práv
- 23 žádostí o informace
- 13 námitek do územních a stavebních řízení
- 9 návrhů na obnovu řízení
- 2 vyjádření k procesu změny územního plánu
- 2 trestní oznámení
- 10 žádostí o informace podle § 70 OPK
- 14 přihlášek do správních řízení
- 93 dalších právních podání (např. návrhů, podnětů, stížností, doplnění žalob a podnětů, kombinované podněty, repliky, přípisy, podněty k výkonu dozoru, vyjádření apod.) (EPS, 2006)

Ekologický právní servis připravoval pro pana Jana Rajtera všechny právní kroky, které kolem kauzy NEMAKu a zóny Joseph podniká. EPS samotný se pak správních řízení v průmyslové zóně Joseph účastnil na základě § 70 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Měl tak možnost se účastnit všech správních řízení, při nichž může být dotčen zájem ochrany a přírody, tedy např. územních a stavebních řízení ve vznikající zóně.

Kauza NEMAK je jeden ze zářivých případů, kdy nezisková organizace (v tomto případě EPS) pomohla vyhrát zdánlivě prohranou bitvu jednoho zemědělce proti státnímu aparátu. EPS pomáhal během celého procesu s bezpočtem odvolání, vypracoval několik právních analýz, odborných posudků a studií, díky své neústupnosti a nezlomné vůli Jana Rajtera se podařilo vše úspěšně dotáhnout do konce znamenajícího nenechat se zatlačit do kouta a připravit se o pozemky za zlomek jejich skutečné ceny a bez náležité náhrady.

5.5 Stavba D8 přes CHKO České středohoří

První spory Ředitelství silnic a dálnic s hnutím Děti Země se datují do roku 1995, kdy ŘSD poprvé požádalo o udělení výjimky ze zákona č. 114/1992 Sb., aby mohlo trasu dálnice D8 vést přes chráněnou krajinnou oblast České Středohoří. Na zamítnutí žádosti měla jednak vliv nedostatečná argumentace o nevyhnutelnosti trasy ze strany ŘSD, velkou měrou přispělo kvalitně připravené a zpracované vyjádření hnutí Děti Země. Vleklé spory následně trvaly až do začátku roku 2001, kdy přes velkou vlnu odporu ze strany veřejnosti a občanských sdružení udělil tehdejší ministr životního prostředí Miloš Kužvart výjimku pro stavbu D8 v CHKO. Udělení výjimky Miloš Kužvart zdůvodnil převahou jiného veřejného zájmu nad zájmem přírody. Rozhodnutí podmínil splněním tří desítek podmínek směřujících k ochraně krajinného rázu a přírody. Ekology odmítné rozhodnutí odůvodnil také tím, že dálnice už je postavena z obou stran chráněné oblasti a stavba dálnice lokalitě ulehčí. Jen pro ilustraci uvádím přehled několika severočeských občanských sdružení a iniciativ proti dálnici D8: OS k.ú.Boreč, Different Life, Staří ochránci Jizerských hor, Lunaria, Sdružení ZO ČSOP Liberec, 36. ZO ČSOP Liberec, Pro přírodu, Přátelé přírody, Společnost přátel města Duchcova, 37. ZO ČSOP Lovosice, Jednota severočeská, Sdružení Ex Animo Duchcov, Společnost za obnovu Libkovic, Společnost za obnovu Jezeří, Obec baráčníků Vitoraz, Otevřený svět, Alternativa 99, Krušnohorská iniciativa a další. Zejména Děti Země se dále snažili, aby trasa vedla přes Most či Chomutov a úplně se vyhnula Českému Středohoří. Pokud by přece jen přes CHKO vedla, chtějí tunelovou variantu, která bude nejšetnější k životnímu prostředí.

Následovali další roky tahanic, žalob a soudních sporů ohledně výjimky pro D8, kdy Děti Země spojili své síly zejména s Ekologickým právním servisem a podporu jim vyjádřil i tehdejší ombudsman Otakar Motejl. Například v roce 2003 Děti Země upozornily, že na místě zařízení staveniště u tunelu Panenská pro společnost

Metrostav, a. s. došlo k nezákonnému vykácení asi hektaru lesa. V roce 2005 pak ČIŽP této společnosti dokonce uložila miliónovou pokutu za znečištění Jílovského potoka důlními vodami z tunelu Panenská.

Ani po sedmi letech není jasné, zda bylo územní rozhodnutí pro dálnici D8 přes České středohoří vydáno v souladu se zákony. Nejvyšší správní soud totiž znovu vyhověl stížnosti dvou ekologických organizací a jedné soukromé osoby a zrušil verdikt Krajského soudu v Ústí nad Labem. Ten už dvakrát legalizoval postup úředníků z Ústí, kteří územní rozhodnutí pro kontroverzní dálnici vydali. Nejvyšší správní soud už přitom ekologům vyhověl podruhé. Celý spor se vleče už sedm let, první žaloba padla už v roce 2003. Soud se podle stížnosti ekologů nedokázal vypořádat se čtyřmi námitkami. Zástupci organizace Děti Země si stěžují zejména na to, že soud opět ignoroval klíčovou žalobní námitku o nezákonném výběru koridoru pro dálnici D8 bez účasti veřejnosti v roce 1995, kdy několik vyvolených lidí z dalšího posuzování vyřadilo koridory s dlouhými tunely. Ekologům také vadí podle nich nezákonné rozhodnutí vlády z roku 1996, sporné rozhodnutí ministra Miloš Kužvarta z února 2001, který vydal výjimku postavit dálnici v CHKO České středohoří bez porovnání variant a rozhodnutí Správy CHKO České středohoří o zásahu do krajinného rázu. Neustálým protahováním stavby dochází k jejímu prodražování, což ukazuje příklad úseku 0805 Lovosice – Řehlovice (48,276. km – 64,689. km).

Tabulka č. 2: Vývoj investičních nákladů D8, úseku 0805

Náklady mld. Kč	5,4	7,5	7,5	8,2	8,1	14,2	14,2	14,2
Rok			předinvestiční studie 1999	investiční záměr 2002	2006	2007	2008	2009

Zdroj: Ekologický právní servis, 2009

A i když soud ekologům vyhověl, sedmileté spory o územní rozhodnutí nahrávají stavitelům dálnice. Pokud totiž není rozhodnutí zrušeno, může stavba dál pokračovat. Nejnovější rozhodnutí soudu zatím kvůli tomu, že soud zveřejnil pouze

stručný verdikt, nechtějí zástupci kraje komentovat. Soudní spory ale mohou výstavbu dálnice ještě výrazně zkomplikovat. U soudů totiž leží sedm žalob proti stavbě šestnáctikilometrového úseku přes České středohoří. Podle sdružení Děti Země, největší odpůrce stavby přes chráněnou oblast, navíc se nepodaří dálnici dokončit v příštím roce, jak se plánuje. Stavba dálnice D8 přes České středohoří tak opět přinesla jen částečné úspěchy neziskových organizací, kdy z počátečních nároků musely výrazně slevit. Je ovšem zřejmé, že soudní tahanice nejsou zdaleka u konce.

Při pohledu na stavbu z pohledu stavitelů je však zřejmé, že stavba úseku D8 mezi Lovosicemi a Řehlovicemi je tak vybavena nadstandardními ekologickými opatřeními dosahujícími hodnoty 1 miliardy Kč. Od začátku se při výstavbě postupuje šetrně vůči životnímu prostředí, některá ekologická sdružení se ovšem opakovaně odvolávají a podávají proti stavbě žaloby. Stavba vede chráněnou krajinnou oblastí a je po technické a ekologické stránce výjimečnou stavbou. Úsek Lovosice-Řehlovice obsahuje několik jedinečných řešení průchodu krajinou: dálniční most Vchynice zakrytý protihlukovým tubusem, dálniční obloukový most přes Opárenské údolí budovaný bez zásahu do údolí, ekomosty – krátké přesypané tunely pro přechod zvěře s naváděcí výsadbou zeleně či dvě dvojice ražených dálničních tunelů Prackovice a Radejčín, mezi kterými je krátký most přes další vysoce chráněnou lokalitu Uhelná strouha. Vydat stavební povolení zbývá pro 1,8 km dálnice D8, což je pouhých 11% z celkové délky. Pokud by se to nepodařilo, musela by se stavba pozastavit a zakonzervovat. Osud stavby a celkové náklady na dostavbu dálnice D8 tak mají v rukou ekologická sdružení a soudy.

6. Vliv neziskových organizací na případu obchvatu Plzně

6.1 Historie stavby dálnice D5

6.1.1 Stavba dálnice od počátku do revoluce

Historie dálnice D5, stejně jako u mnoho dalších českých dálnic, sahá až do 30. let 20. století. Z té doby se zachoval podrobný projekt dálnice, která měla být stavěna na počátku 40. let, ale válka zahájení výstavby oddálila a po válce se stavět už nezačalo. Tehdy měla dálnice vést severněji než dnes, např. Beroun a Plzeň měla obejít severním obloukem a ne jižním jako dnes. Ani v 60. letech, když byla výstavba dálniční sítě opět obnovena, se s dálnicí D5 nespěchalo. Studená válka

této dálnici také moc nepřidala a je jisté, že by se dále než do Plzně asi ani nestavěla. Zbytek až ke hranicím s tehdy "nepřátelským západem" musel z bezpečnostních důvodů zůstat bez dálnice, aby po ní nemohla do země vtrhnout cizí vojska. Podobně se ve stejné době stavěly dálnice i z opačné strany "železné opony". Totiž ani německé nebo rakouské dálnice nebyly dotaženy až k hranicím socialistickým zemí, což je dodnes znát. Oběma stranám totiž zůstala v paměti 2. světová válka, kdy k rychlému dobytí Německa přispěla právě Hitlerova dokonalá dálniční síť. Stavět na D5 se začalo až v roce 1976 a to konkrétně dlouhá estakáda v Berouně. Práce na ní byly zahájeny s předstihem, aby se stačila dokončit do doby, než k ní stavba dálnice od Prahy dorazí. O rok později se začal stavět první skutečný úsek dálnice D5 z Prahy do Vráže, který byl přes 13 kilometrů dlouhý. Poprvé se však řidiči měli po dálnici D5 svézt až za dlouhých šest let. Ale protože tu dálnice vede těsně podél staré silnice, mohly být jednotlivé hotové části úseku dávány do provozu už během výstavby. Střídavě se tak najíždělo a sjíždělo z dálnice po provizorních spojkách už od 20. října 1982. Celý úsek byl dokončen teprve v říjnu 1984.

6.1.2 Stavba dálnice končí před Plzní

Dálnice D5 skončila po třinácti letech teprve u Zdic, pouhých 28 km od Prahy. Více už komunistický režim postavit nestihl a je možné, že by už ani postavit nemohl. Do Plzně však zbývalo dokončit ještě téměř dvě třetiny dálnice. Několik týdnů po dokončení druhého úseku komunistický režim v Československu padl. Byly otevřeny hranice a po desítkách let se opět mohlo svobodně cestovat na Západ. Tím se ovšem veškeré silnice vedoucí k západním hraničním přechodům záhy staly přetížené. Proto bylo rozhodnuto o urychlené dostavbě dálnic, přednostně do těchto směrů. Jako první měla být dostavěna právě dálnice D5, které však k hranicím zbývalo ještě okolo 120 km. Měla to být naše první a nejrychleji postavená "cesta do Evropy". Už necelý rok po "Sametové revoluci" se na dálnici D5 opět začalo stavět. V první řadě bylo nutné dovést dálnici alespoň do Plzně, protože stávající silnice I/5 byla takřka neprůjezdná. Ale zpočátku se nestavělo klasicky od konce dokončené dálnice. Přednost dostala třináctikilometrová část z Mýta až do Klabavy, která měla za úkol vyřešit kritický průjezd přes město Rokycany. Tyto dva úseky Mýto-Svojkovice a Svojkovice-Klabava byly společně dány do provozu v říjnu 1993.

V té době se již rok stavěla i chybějící, zhruba dvacetikilometrová část dálnice mezi Bavoryní a Mýtem. Dokončena byla v říjnu 1995, společně s úsekem Klabava-Ejovice. Ve stejnou dobu byl dokončen i východní přívaděč (dnes R26), spojující dálnici D5 s Plzní od východu. Tím se dálnice D5, která již měla 67 kilometrů, dostala z Prahy až do Plzně. Za pět let bylo postaveno 40 kilometrů. Komunisté by to stavěli při stejné rychlosti jako předtím minimálně 19 let.

Jenže stále sílící doprava do Německa musela projíždět Plzní, což ve špičce vyžadovalo desítky minut strávených popojížděním přes desítky křižovatek. Sice se už na jaře 1994 mělo začít se stavbou celé části dálnice z Ejovic až na hranice s Německem, ale úsek dálnice okolo Plzně nemohl být kvůli řadě sporů zahájen. Stavba tedy musela začít až za Plzní, čímž hrozila situace, že se obchvat okolo Plzně nedokončí včas a další část dálnice D5 bude dána do provozu bez něho.

A to se také bohužel stalo. Ale nikdo v té době ještě netušil, jak dlouho se na obchvat bude čekat. Zatímco výstavba dálnice z Plzně na hranice probíhala rychlým tempem a dokonce v rozsahu u našeho dálničního stavitelství dosud nevídaného, pro úsek okolo Plzně ještě ani nebyla vyznačena definitivní trasa. Termín výstavby 62 km dlouhé příhraniční části byl přísný a celá část, složená z několika úseků musela být zprovozněna najednou. Čím více se však blížil termín otevření dálnice k hranicím, tím více se vzdalovala reálná možnost, že se bude jezdit i po dvacetikilometrovém obchvatu Plzně. Po zprovoznění dálnice D5 z Plzně do Rozvadova v listopadu 1997 tak vznikla nepříjemná skutečnost, že chyběl vlastně nejdůležitější úsek celé dálnice. Důsledkem pak byla nutnost sjíždět z dálnice před městem, projet složitě Plzní a za městem zase na dálnici najíždět. Cesta se tak zbytečně prodloužila o tři čtvrtě hodiny. Nejvíce však trpěli samotní obyvatelé Plzně, zatěžováni zbytečně hlukem a exhalacemi.

6.2 Problémy s obchvatem Plzně

Problém s trasou obchvatu Plzně začal možná nevinně, ale nakonec se prohloubil v krizi, kterou zaznamenali i v cizím tisku. Dálniční obchvat Plzně se stal věčným tématem médií, až přerostl v takovou publicitu, že neexistoval člověk, který by se touto otázkou nezabýval. Důvodem, proč se stále nemohlo u Plzně začít stavět byl přitom jednoduchý. Na počátku byla změna trasy, která byla od 30. let 20. století plánována severně od Plzně. To se hned po "Sametové revoluci" změnilo, protože na severu Plzně jsou obrovská sídliště a rekreační území. Ale hlavně, dálnice měla pospojovat všechny silnice vedoucí zbytečně přes město a nejvíce jich

přichází právě od jihu. Dálnice tedy byla přesměrována tak, aby vytvářela jižní obchvat města.

Trasa měla vést kousek za městskou zástavbou, aby dálnici mohli používat i samotní Plzeňané. Tam kde by dálnice zástavbou přeci jen procházela, byl naplánován tunel. Jenže tato efektivní a víceúčelová trasa, která se jen minimálně odchylovala od svého směru, se zase nelíbila Plzeňanům. Dálnice se jim zdála velice blízko a nechtěli, aby okrajové části Plzně byly dálnicí od města odděleny. Proto byla vypracována jiná trasa, která dálnici obrovským obloukem posunula až za hranice města a tím jí vlastně podstrčila pod okna okolním obcím. To se samozřejmě vůbec nelíbilo obcím, kudy měla dálnice vést. Za projev arogance považovali záměr Plzně, která se tak chtěla zbavit vlastních problémů a doslova je hodit na krk někomu jinému. Začaly soudní spory o trasu, do kterých se ke všemu vložili ekologové.

Tento stav trval dlouhá léta, aniž by se ve věci obchvatu něco pohnulo. Věčný kolotoč různých jednání a odvolání neměl konce. Do sporů se dokonce vložila vláda, která se několikrát, přitom bez odůvodnění, přiklonila k některé z variant. Když bylo překotně rozhodnuto, že se bude stavět delší varianta okolo Štěnovic, Plzeň rychle využila situace a pro jistotu v původní trase začala připravovat obytnou zástavbu, aby se ke kratší variantě nešlo vrátit. Sporu samozřejmě využili i ekologové, kteří za podpory okolních obcí na oplátku v dlouhé variantě nesouhlasili s průchodem dálnice skrz, či okolo kopce Val (Valík). České soudy tak byly nepřetržitě bombardovány dalšími a dalšími odvoláními.

Až teprve v roce 2001 poprvé svítila naděje na úspěch, když se mohlo začít se stavbou alespoň osmikilometrové části obchvatu z Útušic do Sulkova. Bylo totiž jasné, že obchvat se stejně postavit musí a tato jeho část snad nikomu nevadila. Ve skutečnosti mohla být dostavěna už dávno. Bylo však tragikomické, že jediné co se dosud mohlo na obchvatu stavět, byly dálniční mosty přes řeku Úslavu (530 m) a řeku Radbuzu (575 m). Tyto dva mosty se stavěly již od roku 1997 a přitom byl jejich účel nejistý. Mohly bez využití navždy zůstat jen tak trčet v krajině, což se také po jejich dokončení v říjnu 1999 stalo. Mosty byly hotovy, ale dálnice nikde.

O druhý zbytek obchvatu však stále zuřil velký boj. Ke konci se už bojovalo pouze o samotný kopec s pozemky, který skupili a rozdělili si na mnoho částí ekologové. Touto taktikou, spolu s desítkami odvolání, se podařilo práce na dálnici zdržet o deset let. Ale tento stav nikam nevedl. Úsek od Sulkova se již stavěl a tak

bylo jasné, že se stejně musí dostavět i zbytek dálnice. Ekologové a okolní obce nakonec přistoupili na kompromis a navrhly podmínky, po jejichž splnění přestanou stavbu blokovat.

Na jaře 2002 se konečně mohlo začít stavět i na zbývajících částech obchvatu Plzně a tím i na poslední části celé dálnice D5. Časový plán na otevření celého obchvatu byl maximálně tvrdý. Muselo se stavět po etapách, aby se alespoň tranzitní doprava dostala provizorně mimo město. Nejprve bylo nutné dostat provoz z obou konců dálnice k silnici II/180, po níž měl vést zbytek obchvatu do doby, dokud nebude dokončena celá dálnice.

Teprve 15. prosince 2003 byl v polovičním profilu otevřen úsek mezi Ejpovicemi a silnicí I/20, včetně spojky se silnicí II/180. Tato okružní, tzv. "vojenská silnice" je podobná moderní silnici I. třídy. Navíc vede mimo obce, takže zatím dostatečně zastala chybějící úsek dálnice. Ve stejnou dobu byl dán do provozu i úsek dálničního obchvatu z Útušic do Sulkova a to již v konečném čtyřpruhovém provedení. Krátký kousek mezi "rozvadovskou částí" dálnice a silnicí II/180 spojila nová přeložka silnice I/27 (S27) z Klatov. Tato přeložka je rovněž ve čtyřpruhovém provedení a později byla prodloužena okolo Litic až na začátek zástavby Plzně. Spolu s těmito částmi dálničního obchvatu byly dány k užívání i mosty přes Úslavu a přes Radbuzu, které ač dokončeny - "ležely ladem" čtyři roky.

Takto provizorně museli řidiči jezdit okolo Plzně ještě tři roky. V létě 2004 byl zprovozněn i druhý profil úseku Ejpovice-Černice. Jeho dokončení mělo přijít až o několik měsíců později, ale čtyři mrtví, které si hned na začátku vyžádal dočasný obousměrný provoz po jedné půlce dálnice, výstavbu uspíšili. Tragickým haváriím totiž nepomohla ani dvojitá čára a zákaz předjíždění, proto musely být pruhy opatřeny pevnou betonovou překážkou. Ale jízda dlouhých osm kilometrů v sevření mantinelů nebyla nic příjemného.

Až konečně 6. října 2006 byla dokončena úplně poslední část dálničního obchvatu a tím pádem i celá dálnice D5, jejíž výstavba trvala přesně 30 let. Tento poslední čtyřkilometrový úsek, který se začal stavět až v prosinci 2003, byl zároveň nejsložitějším a nejdražším, protože se zde nacházejí 380 metrů dlouhý ražený tunel Valík a 445 metrů dlouhý most přes řeku Úhlavu. Průzkumná štola tunelu byla ražena již od března 2002, ale poměrně krátký tunel mohl být dokončen až za čtyři roky.

Mělo se jednat o nejrychleji dostavěnou dálnici, která nás měla co nejdříve vrátit zpět do Evropy. Ale 17 let po revoluci si už málokdo vzpomněl, s jakými ideály se s její dostavbou začínalo. Třeba to, že Západní Evropa slíbila rychlé připojení postkomunistických zemí. Neuvěřitelně dlouhou dobu stavby si můžeme prohlédnout v níže uvedené tabulce jednotlivých dílčích staveb.

Tabulka č. 3: Dílčí stavby dálnice D5

Stavba	Délka (km)	Úsek	Stavba	V provozu
0502	13,400	Praha - Vráž	06/1977	12/1983
0503	15,300	Vráž - Bavoryně	03/1982	10/1985
0504	-	Most v Berouně (přes řeku Berounku a Litavku)	10/1976	10/1985
0505	21,538	Bavoryně - Mýto	10/1992	10/1995
0507	5,975	Mýto - Svojkovice	10/1991	10/1993
0508	8,198	Svojkovice - Klabava	10/1990	10/1993
0509	3,710	Klabava - Ejpovice	12/1993	10/1995
0510	20,437	Ejpovice - Sulkov	1997	10/2006
0510/IA	8,569	Ejpovice - Černice	04/2002	12/2003
0510/IB	3,470	Černice - Útušice	12/2003	10/2006
0510/II	8,398	Útušice - Sulkov	03/2001	12/2003
0510/III	-	most přes řeku Úslavu	1997	12/2003
0510/IV	-	most přes řeku Úhlavu	12/2003	10/2006
0510/V	-	most přes řeku Radbuzu	07/1997	12/2003
0511	29,366	Sulkov - Benešovice	06/1994	11/1997
0512	25,400	Benešovice - Rozvadov	06/1994	11/1997
0513	7,845	Rozvadov - hranice s Německem	06/1994	11/1997

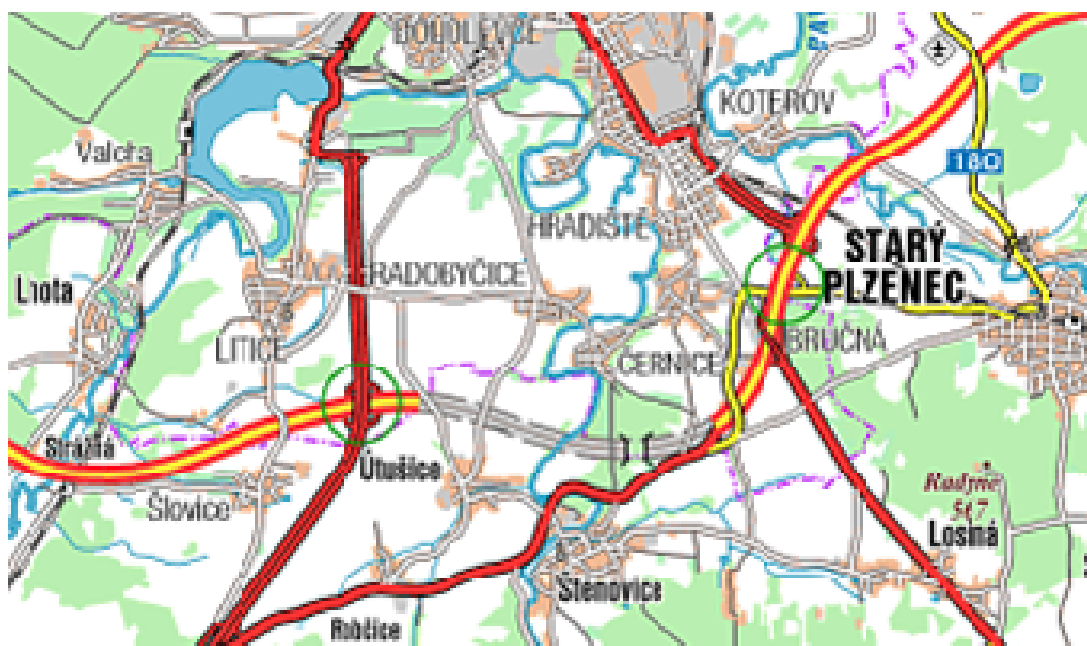
Zdroj: ŘSD, 2007

6.3 Účast ekologických aktivistů na stavbě obchvatu

6.3.1 Varianty obchvatu

Otevřením 3470 metrů dlouhého úseku mezi obcemi Černice a Útušice skončila po 29 letech výstavba dálnice D5. Spor o tento poslední úsek byl asi nejznámějším případem sporu mezi ekologickými iniciativami a staviteli dálnic. Předmětem sporu přitom nebyla vlastní výstavba obchvatu, ale volba nejvhodnější trasy. Zatímco Děti Země a další aktivisté (a některé obce) podporovali kratší variantu KUO schválenou českou vládou v roce 1991, Ředitelství silnic a dálnic a vedení města Plzně (a jiné obce) byli stoupenci delší a od Plzně vzdálenější varianty SUK2. Tu schválila Klausova vláda v roce 1994, ale kvůli právním sporům se s její výstavbou začalo až v roce 2003. Trasa SUK2 byla ekologickým organizacím trnem v oku kvůli tomu, že vede přímo přes významný krajinný prvek: kopec Val, respektive zalesněný komplex Val a Valík. Proti trase KUO zase protestovaly obce Bručná a Černice, mezi kterými měla trasa v zářezu či tunelu procházet.

Obrázek č. 2: Sporný úsek

Zdroj: *Mapy.cz*, 1998

Ekologické iniciativy se významně angažovaly už od prvních návrhů na stavbu obchvatu Plzně. Ačkoli ekologové jsou proti snad veškerým stavbám, u plzeňského obchvatu se dá říct, že je to pravděpodobně jediná stavba tohoto druhu,

kteřou s ohledem na zdraví obyvatel Plzně a přilehlých obcí podporovali. Nejaktivněji se na celém procesu návrhu, schvalování a následné výstavby podílela organizace Děti Země – Plzeň. K nim se připojilo Hnutí Duha, Plzeňský ekologický servis, obce Štěnovice, Útušice, Nová Ves, město Starý Plzenec a další a v neposlední řadě také Sdružení pro ochranu vrchu Val, založené právě po zveřejnění varianty SUK2, která nejprve požadovala rozříznutí vrchu Val hlubokým zářezem, později na žádost ministerstva životního prostředí doplněná o krátký tunel.

Příprava dálnice D5 probíhala už v osmdesátých letech. Původně uvažovaný a také vládou chráněný severní obchvat Plzně byl změněn na jižní z následujících důvodů:

- koncepce uspořádání sítě dálnic a rychlostních komunikací byla koncipována tak, že prostor severně od Plzně byl dopravně řešen rychlostními komunikacemi R6 a R7.

- po změně politické situace bylo možné předpokládat výraznou změnu dopravní zátěže. Silniční tahy na Domažlice a Klatovy dostaly jak vnitrostátně tak i mezinárodně jiný význam.

- tato změna byla potvrzena sčítáním dopravy v roce 1995, kdy hraniční přechod Folmava dosahoval téměř stejné zatížení jako přechod v Rozvadově.

- trasováním sousedních úseků dálnice byly stanoveny navazující body v Ejpovicích a Sulkově (odstranění střetu s vodní nádrží Hracholusky). Tím se stal severní obchvat Plzně nevýhodný.

Po prokázání nesmyslnosti severního obchvatu se začaly diskutovat možnosti obchvatu jižního, které byly řešeny ve dvou variantách:

K - kombinovaná - procházela okrajem Plzně, délka 21,870 km, předpokládané náklady 1,867 mld.

S - stabilizovaná - vedená po úbočích plzeňské kotliny, délka 23,060 km, předpokládané náklady 1,707 mld.

Obrázek č. 3: Plánované varianty obchvatu

Zdroj: Děti Země, 1995

Vláda v prosinci 1991 schválila variantu K. Tu se ale nepodařilo dohodnout ani na úrovni státní správy. Proti se postavila řada obcí včetně města Plzně a politické strany a hnutí. Vznikaly petice a několik občanských iniciativ. V únoru 1993 objednávalo Ministerstvo hospodářství zpracování varianty SU a posuzuje se dál. Detailním rozpracováním obou variant vznikly varianty KU a SU (kombinovaná upravená a stabilizovaná upravená) Pro obě varianty bylo vypracováno posouzení podle zák. č. 244/1992 Sb., znalecké posouzení (ECOIMPACT 1992) a (GEOTEST 1993). Podle uvedených posudků byla varianta KU hodnocena ve dvou provedeních, tunel nebo zářez.

Všechny posudky dopadly lépe pro variantu SU. Některé posudky však uváděly různá doporučení, nebo přímo stanovily podmínky. Zpracováním těchto podmínek, doporučení a požadavků obcí vznikla kompromisní varianta SUK, která v rámci projednávání změn a doplňků územního plánu velkého územního celku Plzeňské aglomerace prošla další korekcí a vládou byl schválen koridor této trasy. Výsledná varianta SUK tedy zohledňuje všechny předložené požadavky. Jedná se hlavně o požadavky na ochranu rozvojových území obcí, na protihluková technická opatření, na kanalizaci, plynofikaci pro snížení celkového emisního pozadí apod.

Přehled všech variant

- KUT** Kombinovaná upravená s tunelem
- KUZ** Kombinovaná upravená v otevřeném zářezu
- KUO** Kombinovaná upravená optimalizovaná (preferovaná sděl. prostředky, ale odmítaná Koterovem, Letkovem a Plzní)

SUK Stabilizovaná upravená kompromisní (schválená vládou - upravená podle podmínek stanoviska MŽP. SUK1 původní návrh, SUK2 upravený návrh podle požadavků obcí.)

Důležitá kritéria pro celkovou náročnost jednotlivých variant uvádí následující tabulka.

Tabulka č. 4: Náročnost jednotlivých variant obchvatu Plzně

		Varianta návrhu		
		KUO	SUK 1	SUK 2
Délka varianty (v metrech)		19 675	21 031,69	20 443,54
Mimoúrovňové křižovatky	Počet	2	3	2
	Délka větví (m)	5 000	5 210	5 318
Délka přeložek a úprav vozovek	Přeložky (m)	6 070	9 945	14 980
	Úpravy vozovek (m)	760	745	1 775
Polní a lesní cesty	Počet objektů	9	18	16
	Celková délka (m)	4 374	6 650	5 905
Mostní objekty	Počet mostů	21	28	26
	Z toho na dálnici	11	17	14
	Nad dálnicí	10	11	9

Zdroj: autor

Trasa SUK byla původně navržena do stopy trasy KUO a celková délka byla cca 14,6 km. z této délky bylo 600 m u obce Letkov a 200 m vzniklo nevhodným dvojnásobným překřížením komunikace II/180. Na žádost MH byla provedena optimalizace trasy, tak aby se vyhovělo zastupitelstvu obce Letkov a zastupitelstvu obce Štěnovice. Odsunem trasy od uvedených obcí se délka trasy SUK zkrátila na současných 13,78, tedy v souladu s původním předpokladem.

6.3.2 Protesty neziskových organizací

Ekologické organizace zpočátku podporovali trasu KUO (kombinovaná upravená optimalizovaná), která byla vládou schválena jako původní trasa obchvatu Plzně. V roce 1993 byl RNDr. Josefem Kupcem pro Ministerstvo životního prostředí zpracován „Posudek hodnocení vlivů stavby na ŽP“, který ve svém závěru v rozporu s obsahem většiny podkladových analýz doporučil variantu SU (stabilizovaná upravená). Následně MŽP vydává doporučující stanovisko s výstavbou varianty SU. Uplatněním podmínek stanovených MŽP však prakticky vzniká nová trasa SUK (stabilizovaná upravená kompromisní). Veškerá změny vládních usnesení, podané stížnosti, popř. rozhodnutí o nich jsou uvedeny v tabulce příprav obchvatu Plzně v přílohách a je zbytečné je zde uvádět v časové posloupnosti.

Pro nás je důležité zhodnotit vliv neziskových organizací na přípravě a stavbě obchvatu. Tyto organizace se zúčastnily celé řady odvolacích řízení, kdy zejména hnutí Děti Země – Plzeň vyvíjela největší aktivitu. Bojovali hlavně proti trase ve vrchu Val ve své původní podobě, kdy mělo jít o hluboký zářez s krátkým, maximálně 200 metrů dlouhým tunelem. Proti této variantě se odvolalo 58 účastníků řízení včetně Policie ČR, považující tuto variantu za nebezpečnou a nesplňující stanovené normy. V červnu 1996 pak 92 občanů z celé ČR a sdružení Brontosaurus Praha uzavírají kupní smlouvy na pozemek 1066/2 v katastrálním území Štěnovice, který se nachází na vrchu Val v trase varianty SUK 2 a prostřednictvím svých vlastnických práv se snaží usilovat o dodržení závazného stanoviska MŽP z 15.3.1995, které stanoví trasu dálnice ve variantě SUK 1. Mezi nimi nechybí např. bývalý ministr životního prostředí Ivan Dejmál, sociolog Jan Keller nebo vedoucí katedry geografie Západočeské univerzity Stanislav Mirvald. Koupí 50 metrů dlouhého a 5 metru širokého pozemku ležícího v plánované trase SUK 2 zdůvodňují tím, že chtějí dosáhnout nového a tím i nezávislého posouzení obou tras. Pokud by se ukázalo, že varianta SUK 2 je opravdu výhodnější než původně schválený koridor, byli připraveni ustoupit a pozemek prodat. V opačném případě chtějí prostřednictvím pozemku blokovat případnou dostavbu obchvatu. Za pozemek zaplatili celkem 11 040,- Kč, o půl roku později nabízí Ředitelství silnic a dálnic za tento pozemek částku nejprve 76,- Kč/m² a poté 421,- Kč/m², ovšem samozřejmě bez úspěchu. V roce 1997 pak Vrchní soud shledal, že varianta SUK, která byla předmětem územního řízení, nebyla posouzena podle zákona č. 244/1992 Sb o posuzování vlivu staveb na ŽP. Tím se přiklonil na stranu ekologických aktivistů a

účastníků odvolacího řízení a zároveň uložil zpracovat novou dokumentaci vlivů stavby na životní prostředí.

V dubnu 1999 ministr pro místní rozvoj Jaromír Císař schválil průchod dálnice D5 chráněným lesním komplexem vrch Val. Ekologičtí aktivisté opět nesouhlasí stejně jako ministerstvo životního prostředí. Následně plzeňské sdružení Dálnice, které prosazuje co nejrychlejší dokončení obchvatu, podává žalobu na ministra životního prostředí po podezření ze zneužití pravomoci veřejného činitele. V květnu 2000 pak musí policie zasahovat v Plzni na Rokycanské třídě, kde občanské sdružení Dálnice uspořádalo blokádu výše uvedené ulice.

Jedním z významných bodů sporu byla EIA pro stavbu plzeňského obchvatu vypracovaná Pragoprojektem Praha a.s., který ovšem byl i hlavním projektantem stavby, což byl zřejmý střet zájmů a nelze se divit napadení tohoto posudku. Podle ekologů dokumentace rozeslaná dotčeným orgánům a veřejnosti k vyjádření je neúplná, neboť neobsahuje podklady, na základě kterých byla zpracována a na které je v ní a průvodním dopise uvedeno několik odkazů. Jedná se přitom o materiály zásadní povahy (hluková studie, studie zdravotních rizik), bez níž jsou její závěry neověřitelné. Dokumentace dále neobsahuje části hodnocení závazně požadované zákonem. Jedná se např. o výčet území obcí, které budou předpokládanými vlivy zasaženy, celkové náklady, většina požadovaných základních údajů pro jednotlivé varianty, druh, roční spotřeba a způsob získávání surovinových a energetických zdrojů (zejména stavebních surovin) a také vhodnost lokalizace jednotlivých variant z hlediska ekologické zátěže území, současný a potenciální výsledný stav ekologické zátěže území.

- Celkové porovnání variant a závěrečné hodnocení často neodpovídá dílčím závěrům jednotlivých částí dokumentace (hluk, vliv na ovzduší)
- Dílčí závěry jednotlivých částí dokumentace jsou nezřídka v rozporu s fakty, ze kterých vychází (např. hodnocení zdravotních rizik populace)
- Dílčím hodnoceným ukazatelům, které se v posuzování vyskytují opakovaně, je na různých místech dokumentace přikládán rozdílný význam, přitom vždy zřetelně tendenčně ve prospěch varianty SUK2 (hluk, krajinářské hodnocení, závěry rozptylové studie, počet dotčených obyvatel)
- Některá hodnocení a závěry nejsou doloženy, u některých chybí popis použitých metod hodnocení (podzemní voda, vliv na ovzduší a klima, vliv na antropogenní systémy...)

- Množství roční sumy emisí jednotlivých škodlivin (NO_x a benzenu) bylo stanoveno na základě zcela nedostačujícího teoretického vzorce nezohledňujícího výrazný rozdíl převýšení posuzovaných tras. Trasa SUK2 má přitom více úseků s hraničními parametry čtyřprocentního podélného sklonu, což má dopad na rozsah přídavných pruhů pro pomalá vozidla a s tím související nároky na pozemky, zvýšené stavební i provozní náklady, ale především zhoršení hygienických podmínek v souběhu s těmito úseky
- Dokumentace se žádným způsobem nezabývá vlivem, který budou mít na ŽP vyvolané investiční akce, které však jsou nedílnou součástí posuzované stavby (Úhlavský kanalizační sběrač, přivaděč I/27 - úsek MÚK - Tyršův sad). Vliv těchto staveb je přitom natolik závažný, že v případě jejich samostatné realizace by podléhaly posouzení vlivů na ŽP podle zák. č. 244/1992 Sb. Jedná se o zásadní nedostatek předložené dokumentace.
- Zcela chybí posouzení vlivů emisí z dopravy na ekosystémy, jejich složky a funkce. Zvláště významné jsou v této souvislosti oxidy dusíku a přízemní ozón (ten dokumentace ani nezmiňuje), které mají závažný vliv zejména na vegetaci v blízkosti dálnice, a to jak na hospodářské plodiny, tak přírodní ekosystémy. Příslušná část C.III.B. se zabývá pouze přímou destrukcí přírodních společenství v trase dálnice v souvislosti s její výstavbou, ale jejich ovlivnění po dobu desítek let jejího provozu prakticky přehlídí.

Podle ekologických aktivistů jsou závěry předložené dokumentace tendenčně zkreslené ve prospěch varianty SUK2 protežované zadavatelem. O účelové manipulaci ve prospěch této varianty svědčí i skutečnost, že zpracovatel dokumentace, Pragoprojekt Praha a.s., je zároveň generálním projektantem posuzované stavby, takže řady zkreslení a opomenutí, která dokumentace obsahuje, si musel být vědom. Tento předpoklad je umocněn tím, že podobně nekvalitním způsobem Pragoprojekt Praha dokumentaci EIA pro uvedenou stavbu již jednou zpracovával (1992). Jeho postup proto vzbuzuje podezření, že jde o záměr s cílem manipulovat výsledky studie ve prospěch jím prosazované trasy.

V roce 1998 předal RNDr. Miroslav Martiš z Ústavu aplikované ekologie z Kostelce nad Černými lesy posudek k dokumentaci o hodnocení vlivů stavby na životní prostředí. Ačkoliv aktivisté byli z počátku k tomuto postupu kritičtí (nevyhověl požadavku na vrácení dokumentace Pragoprojektu), tak sami s hodnocením souhlasí jako s nejlepším odborným materiálem o obchvatu. V hodnocení RNDr. Martiše je zřejmý nesouhlas s Pragoprojektem Praha v oblasti půdy, geologie a

přírody, v několika dalších podkapitolách je nesouhlas částečný. Nesouhlasí s formulací, že pro variantu SUK 2 nebyla zjištěna žádná překážka.

6.3.3 Děti Země ustupují

Koncem roku 2000 členové ekologického hnutí Děti Země předali zástupci Ředitelství silnic a dálnic výzvu, aby ředitelství nezdržovalo soudní spor o platnost územního rozhodnutí na delší trasu dálničního obchvatu Plzně. Počátkem dalšího roku pak vylepovali po Plzni a celé republice aktivisté plakáty s textem „Děti Země chtějí obchvat Plzně“. V kampani se snažili vysvětlit, že nemají námitky proti existenci obchvatu, ale podporují jeho kratší a podle jejich názoru ekologičtější variantu. V březnu téhož roku schválil Vrchní soud v Praze postup ministerstva pro místní rozvoj a dal tak zelenou výstavbě vládní varianty trasy. Rozhodnutí soudu opět napadly Děti Země. V listopadu 2001 pak došlo ke konečnému rozhodnutí hnutí Děti Země, kdy se hnutí vzdalo úmyslu prosadit kratší variantu dálničního obchvatu Plzně a tím de facto přestalo blokovat a pozdržovat stavbu obchvatu přes vrch Val. Během pár let proběhlo ještě několik sporů s majiteli pozemků v inkriminované trase, ale nakonec se ražba tunelu skrz vrch Val mohla naplno rozběhnout. Skončilo tak dlouhotrvající období nekonečných soudních sporů, odvolání proti odvolání, neustálého pozměňování trasy a následného vrácení k původním plánům.

Přestože ekologické organizace nakonec ustoupily a umožnily tak dostavbu obchvatu, tak většina veřejnosti se k nim přes počáteční podporu začala obracet zády. Na počátku všichni viděli snahu o variantu co nejšetrnější k lidem i k přírodě, postupně však jak docházelo k dalším soudním sporům a nárůstu období, kdy se nestavělo, a plánovaný obchvat byl na mrtvém bodě, tak v očích veřejnosti začali vypadat aktivisté jako ti, díky nimž trvá volba trasy a následná stavba obchvatu tak dlouho. I přes kampaň v roce 2001 snažící se vysvětlit postoj k obchvatu, se už aktivistům nepodařilo získat zpět podporu veřejnosti. Naopak čím dál častěji byli osočováni ze zdržování stavby a v médiích se několikrát rozpoutal spor o to, kdo vlastně může za Plzeň přecpanou vozidly valícími se jejím středem. Aktivisté vinu odmítali s tím, že za nimi stojí posudky nezávislých odborníků například urbanistů, architektů, geografů, vodohospodářů a dalších. Naopak zástupci magistrátu umně přesvědčovali veřejnost, že jsou to právě jimi nesprávně nazvaní „ekoteroristé“, kteří

blokují dopravu celého obchvatu proti společenskému zájmu pro vlastní zviditelnění.

6.3.4 Okamžitý efekt obchvatu

Díky průběžně prováděným dopravním průzkumům je možné provést vyhodnocení přínosů dálničního obchvatu pro město Plzeň. Následující vyhodnocení zahrnuje data za celý říjen 2006 a lze tedy předpokládat jistou stabilizaci dopravy.

Obrázek č. 4: Místa měření průjezdnosti Plzní

Zdroj: Správa veřejného statku města Plzně, 2006

Srovnání intenzity dopravy za 24 hodin pracovního dne na sledovaných místech v roce 2003 a 2006. Údaje jsou ze stabilních křižovatkových detektorů a tím nejsou rozlišeny druhy vozidel.

Tabulka č. 5: Intenzita dopravy na sledovaných místech

	10/2003	10/2006	Rozdíl	Rozdíl [%]
Rokycanská	29 862	20 887	- 8 985	- 30,1
Rychtářka	39 128	34 471	- 4 657	- 11,9
Domažlická	19 901	15 342	- 4 559	- 22,9

Zdroj: Správa veřejného statku města Plzně, 2006

Porovnání intenzit dopravy na průtahu Plzní v září 2006 a v říjnu 2006 (po 6.10.) tj. přímý efekt otevření tunelu Valík. Sledovaná místa jako v předchozím vyhodnocení a opět bez rozlišení druhů vozidel.

Tabulka č. 6: Intenzita dopravy po otevření tunelu Valík

	09/2006	10/2006	Rozdíl	Rozdíl [%]
Rokycanská	22 514	20 877	- 1 637	- 7,3
Rychtářka	36 613	34 471	- 2 142	- 5,8
Domažlická	19 926	15 342	- 1 584	- 9,4

Zdroj: Správa veřejného statku města Plzně, 2006

Z uvedených tabulek lze vyčíst, že celkové výsledky se dají hodnotit jako velice pozitivní. Dálniční obchvat splnil svoji úlohu, odvedl tranzitní dopravu i část regionální z města a absorboval veškerý nárůst dopravy posledních 3 let ve směru západ - východ. Podíl nákladní dopravy na průtahu městem stále klesá.

- Od října 2003 do října 2006 se celkový objem dopravy v součtu Rokycanská + obchvat D5 zvýšil o 52 % (15,5 tis. vozidel za den), přičemž veškerý tento nárůst absorbovala dálnice, vč. části dopravy z průtahu. Intenzita dopravy na všech úsecích průtahu je až do dneška stále nižší, než byla v roce 2003 před otevřením provizorního dálničního obchvatu (ve středu města o 12%, na přivaděčích o 20 – 30%).
- Od října 2004 do října 2006 se celkový objem dopravy v součtu Rokycanská + obchvat D5 zvýšil o 19 %, přičemž na Rokycanské nastal pokles o 7% (1 600 voz.) a na dálnici nárůst o 50% (9 000 voz.). Přitom samotná kamionová doprava na Rokycanské poklesla o 16% (240 voz.) a na dálnici vzrostla o 49% (2 500 voz.).
- Podíl nákladních vozidel na Rokycanské tř. stále klesá až na nynějších 12% (2 700 voz.), zatímco na dálnici stále stoupá až na dnešních 47% (11 500 voz.).
- Otevření tunelu Valík v říjnu 2006 se projevilo poklesem dopravy na průtahu zhruba o 6-9% (1 500 – 2 000 voz./den). (*Zátka, 2006*)

Celkový přínos obchvatu včetně tunelu Valík je zřejmý a významný. Obyvatelé Plzně by dnes bez obchvatu měli město zahlcené zejména kamionovou dopravou s katastrofálním vlivem na životní prostředí a život samotný.

Další průzkum byl proveden 26. dubna 2007 formou 4-hodinového směrového průzkumu dopravy v Plzni s cílem zjistit objemy vnější a tranzitní dopravy včetně vyčíslení podílu na dopravě celkové. Na vnějším kordonu (zhruba hranice zastavěné části města) byly sledovány všechny vstupy silnic I. a II. třídy + vybrané vstupy silnic III. třídy (celkem 16 silnic), uvnitř města byla další 4 stanoviště k rámcovému zjištění cílů vnější dopravy a k upřesnění tranzitních tras. Průzkum byl doplněn 3 profilovými stanovišti na sil. I/26 (na Rokycanské se sčítalo 24 hodin) a 2 profily na dálnici D5 (u Letkova a v tunelu Valík). Nejzajímavější výsledky průzkumu ukazují:

- Do města vjelo v celkovém součtu na všech sledovaných profilech 78 300 vozidel za 24 hodin, podíl nákladní dopravy (vozidla s celkovou hmotností nad 3,5 t) činí 12% tj. 8 900 vozidel. Z těchto nákladních vozidel je kamionů 29% tj. 2 550. Autobusů (mimo MHD) vjíždí do města přes 600 za den (0,8%). Stejný počet vozidel jako za den do města vjíždí, ho též opouští. Podíl sledovaných profilů na vnějším kordonu představuje nejméně 95% dopravního objemu.
- Ze 78 300 vozidel, která do města vjedou, činí pouze 14% tranzitní doprava, zbytek je doprava cílová. Tranzitních vozidel je za den 11 000, z toho 8 900 osobních (81%), 1 200 nákladních bez kamionů (11%) a 900 kamionů (8%). U osobních aut je podíl tranzitu nižší (13%), u nákladní dopravy vyšší (24%).
- Pokud bychom u nákladních aut sledovali podíly tranzitní dopravy na jednotlivých vjezdech, nejvíce tranzitu vykazují oba vjezdy na severu města (I/20 Karlovarská a I/27 Plaská) – 28 a 33%. Domažlická a Rokycanská mají dnes podíly nižší (24 a 23%), i když ještě v roce 2004 i zde byly naměřeny podíly tranzitní nákladní dopravy kolem 35%. Je možné konstatovat, že po dokončení celého obchvatu došlo k dalšímu úbytku tranzitní nákladní dopravy ve směru západ – východ přes Plzeň. Porovnáme-li zbytkovou dopravu na průtahu (218 nákl. vozidel za 24 hodin) s intenzitami na dálnici (v tunelu Valík přes 8 000 vozidel za den), tranzit Plzní představuje dnes pouhých 3% tohoto počtu.

Co tedy z průzkumu vyplývá:

- Tranzitní doprava přes Plzeň ve směru západ – východ po dokončení celé dálnice ještě poklesla, v nákladní dopravě dnes představuje zhruba 3% objemu projíždějícího po dálnici. Obavy z přesunu nákladní dopravy do města po zavedení mýtného se nepotvrdily.
- Podíl tranzitní dopravy na vjezdech do města je v osobní dopravě 13%, v nákladní 24%. Významným zdrojem tranzitní nákladní dopravy je průmyslová oblast severně od Plzně při silnici I/27 (Třemošná, Horní Bříza, Kaznějov), v samotné Plzni pak oblast Borských polí a Škodovky, kde končí 22% kamionové dopravy.
- Není pochyb, že dálniční obchvat byl pro město spásou. Lze jen znovu konstatovat, že odvedl tranzitní dopravu i část regionální z města a absorboval veškerý nárůst dopravy posledních 3 let ve směru západ - východ. Zbytková tranzitní doprava je vzhledem k dopravním objemům na dálnici zanedbatelná. (*Pouzar, 2007*)

7. Výsledky

V únoru 2011 jsem provedl průzkum pomocí dotazníku přímo mezi obyvateli Plzně o přínosu obchvatu a celkové hodnocení činnosti neziskových organizací. Vzhledem k tomu, že se jedná o místo díky obchvatu silně spjaté s několikaletým významným působením neziskových organizací, tak výsledky jsou objektivní a neovlivněné. Dotazováno bylo 100 osob ve věku 17 – 65 let s rovnoměrným zastoupením všech věkových skupin, bydliště Plzeň nebo blízké okolí uvedlo 92 dotazovaných, zbylých 8 bylo z jiného kraje. Dotazník vyplnilo 72 mužů a 28 žen, jejich vzdělání bylo 5% základní, 23% středoškolské, 48% maturita a 24% s vysokoškolským vzděláním. První polovina dotazníku byla zaměřena na neziskové organizace a jejich činnost obecně, následující tabulka uvádí poměr odpovědí na jednotlivé otázky.

Tabulka č. 7: Činnost neziskových organizací

	určitě ano	spíše ano	spíše ne	určitě ne
Souhlasíte s tvrzením „Neziskové organizace významně přispívají k ochraně životního prostředí?“	38	51	9	2
Souhlasíte s tvrzením „Neziskové organizace díky soudním sporům blokují stavby veřejného zájmu a tím je zdražují?“	8	31	48	13
Je činnost neziskových organizací prospěšná a důležitá?	18	53	25	4
Podporujete neziskové organizace (materiálně, podpisy, osobně)?	14	22	52	12
Mají neziskové organizace dostatečnou podporu z veřejných zdrojů?	9	41	43	7
Pokud by ve Vašem bydlišti bylo potřeba podpořit NO při ochraně ŽP např. demonstrací nebo blokádou, byli byste ochotni se této akce zúčastnit?	10	23	43	24

Zdroj: Autor

Další otázka se již týkala konkrétní kauzy s významnou účastí neziskových organizací. Na otázku, zda dotazovaný zná kauzu obchvatu Plzně, odpovědělo kladně 82 respondentů, pro zbylých 18 tímto skončil dotazník, neboť další otázky se týkají pouze samotného obchvatu. Z 82 pokračujících v dotazníku bylo 64 mužů a 18 žen, posunul se i věkový průměr směrem nahoru, vzdělání dotazovaných zůstalo na téměř stejné úrovni. Na samotných 9 otázkách týkajících se přímo obchvatu odpověděli následovně:

Tabulka č. 8: Neziskové organizace v kauze obchvatu Plzně

	určitě ano	spíše ano	spíše ne	určitě ne
Víte o činnosti neziskových organizací v této kauze?	36	34	10	2
Byla činnost neziskových organizací přínosem pro životní prostředí?	22	53	6	1
Podařilo se neziskovým organizacím prosadit zájmy hájící životní prostředí?	15	45	18	4
Zapojili jste se aktivně do řešení kauzy?	12	22	32	16
Myslíte, že bez účasti neziskových organizací by byla stavba hotova dříve než za 20 let?	18	39	19	6
Sledovali jste kauzu po celou dobu?	10	21	31	20
Je prosazená trasa nejvhodnější?	19	42	16	5
Je obchvat přínosem pro dopravu v Plzni?	33	35	13	1
Hodnotíte činnost neziskových organizací v této kauze jako celkově přínosnou?	17	42	20	3

Zdroj: Autor

Z odpovědí vyplývá, že obyvatelé Plzně a okolí mají v neziskové organizace důvěru, kdy drtivá většina se ztotožňuje s významností ochrany ŽP ze strany neziskových organizací. Více jak polovina dotazovaných si myslí, že činnost NO je důležitá a přínosná, zhruba třetina je přímo podporuje a také jedna třetina by se zúčastnila akcí souvisejících přímo se svým místem bydliště. Z výsledků druhé části je dále zřejmé, že i pět let po skončení stavby celého obchvatu má většina obyvatel Plzně o okolí jeho dlouhotrvající budování v živé paměti a hodnotí jeho přínos více než pozitivně. Nadpoloviční většina oceňuje jejich přínos k uhájení zájmů životního prostředí, na druhou stranu téměř 3/4 dotazovaných si myslí, že bez účasti

neziskových organizací by byla stavba dříve dokončena. Osmdesát procent bere zvolenou trasu jako nejvhodnější a zhruba stejný počet hodnotí obchvat jako přínosný.

Z výsledků průzkumu intenzity dopravy v samotné Plzni je zřejmé, bez obchvatu by doprava v Plzni měla katastrofickou podobu, kolabovala by a veškerá tranzitní doprava přes město by měla vysoce negativní důsledky pro životní prostředí, a to i na ostatních komunikacích přivádějících dopravu do Plzně. Obchvat pohltil veškerý nárůst dopravy a razantně snížil tranzitní dopravu městem. Díky tomu se těší neziskové organizace v tomto kraji větší důvěře veřejnosti než v jiných krajích, i když i ta zaznamenala pokles spolu s protahováním kauzy.

Na příkladu stavby D8 je zřejmé, že prodlužování doby stavby logicky zvyšuje celkové náklady. Ty rostou nejen díky inflaci, ale i tím, jak se vyvíjejí soudní spory, námítky do stavebních řízení či probíhají odvolací a doplňovací procesy související s pozdržováním dílčích staveb. Osud celého chybějícího úseku mají nyní v rukou soudy, které budou řešit, jestli je dostatečně vyřešena otázka ochrany krajiny během této stavby. V kauze NEMAK je zase vidět, jaký boj s úřady musí člověk podstoupit k dosažení spravedlivých náhrad, kdy počet právních podání se zastavil na čísle 256.

Jako přednosti byly u neziskových organizací zjištěny jejich neústupnost v boji o ochranu životního prostředí, která souvisí i s politickou nezávislostí. Svou aktivitou se podílejí na odhalování prohřešků vůči životnímu prostředí, potažmo rozvoji krajiny. Díky dlouholetým zkušenostem se schvalovacími procesy a právními podání se daří napadat projekty, u kterých hrozí nezvratné poškození krajiny a pomocí odborných posudků navrhnout přijatelná řešení. Neziskové organizace působí také jako významný poskytovatel odborných znalostí, při řešení ekologických kauz působí i jako pozorovatel pomocí kontroly a monitoringu. Díky nadnárodnímu působení některých neziskových organizací pomáhá k ochraně životního prostředí pomocí mezinárodních programů, kde neziskové organizace umí působit jako významný partner pro čerpání dotací. Na ochraně rozvoje krajiny se podílejí také svou osvětovou činností mezi veřejností. Pomocí nenásilných demonstrací nebo pronikáním na pozemky vlády nebo potencionálních znečišťovatelů životního prostředí dokážou upozornit na problém veřejnost a zapojit ji do svého boje. Při řešení problémů dokážou také více experimentovat a nedržet se zaběhlých způsobů řešení a tím reagovat na specifické podmínky určité části životního prostředí. Podílejí se také na tvorbě zákonů a předpisů, kde významně působí

v rozhodovacích procesech. Další z předností je schopnost spolupráce neziskových organizací a jejich sjednocení při řešení některých problémů. Veřejnost vnímá pozitivně zejména mediálně a regionálně známé neziskové organizace.

Neústupnost je na druhou stranu také jejich nedostatkem, kdy v některých kauzách zatvrzele prosazují zájmy životního prostředí, kdy následky způsobené protahováním a pozdržováním jednotlivých staveb pomocí právních podání pak mají daleko horší dopady na životní prostředí, než proběhla jejich realizace dle stanoveného harmonogramu. U těchto kauz pak i dochází k poklesu zájmu veřejnosti a většinou se i veřejné mínění obrací proti samotným neziskovým organizacím. Dalším z nedostatků jsou jejich omezené prostředky a počet samotných aktivistů, kdy v některých kauzách musely neziskové organizace z těchto důvodů omezit své působení. Dalším problémem u některých neziskových organizací je jejich krátkodobý výhled činnosti se zaměřením na kauzy a problémy, které se zrovna objevují, což souvisí i s nedostatkem odborných pracovníků v některých organizacích. Ne vždy se tak daří oslovit veřejnost za účelem větší podpory ve snaze o ochranu životního prostředí.

8. Diskuse

Zjistit názor strany investorů jsem zkusil na Ředitelství silnic a dálnic v Chomutově. Seznámil jsem jejich zaměstnance, na kterého jsem byl odkázán, se svojí diplomovou prací a zjištěnými údaji k činnosti neziskových organizací. Pracovník vyššího managementu Ředitelství silnic a dálnic Chomutov mi poté sdělil, že si nepřeje být nikde uváděn, i přes ujištění, že veškeré údaje a vyjádření budou použity pouze pro potřebu této diplomové práce. Uvedl, že v okrese Chomutov nemají větší problémy s protesty neziskových organizací a i výstavba rychlostní komunikace R7 probíhá dle schváleného časového harmonogramu. K celkovému působení neziskových organizací řekl, že podle jeho názoru neziskové organizace se na zejména na medializovaných kauzách snaží zviditelnit a víc než o ochranu přírody jim jde o zájem veřejnosti o ně samé a tím větší získávání podpory jak materiální, tak i podpory morální.

Pokud porovnáím výsledky své práce s názory zástupců neziskových organizací, tak se shodují ve většině názorů. Souhlasí s nutností většího zapojení veřejnosti do boje o ochranu životního prostředí. Podpora neziskových organizací je trvale na stejné úrovni. Neziskových organizací se také dotkla celosvětová krize a prostředky na jejich fungování a tím zapojení do ochrany krajiny jsou omezené.

Svou roli vidí hlavně v ochraně životního prostředí a jako poskytovatel informací veřejnosti. Ke stejnému závěru dospěla i Zdeňka Šobová ve své práci Neziskové organizace v oblasti životního prostředí, kde neziskové organizace vidí jako ochránce přírody a krajiny a to buď obecně nebo konkrétně zaměřené na ochranu biodiverzity, zvířat a vodních toků, péči o chráněná území a lesní hospodářství a jako nejdůležitější organizace pro environmentální vzdělávání, výchova a osvětu.

9. Závěr

Neziskové organizace působící v roli ochránce životního prostředí mají ve společnosti svou nezpochybnitelnou roli jako poskytovatelé veřejných služeb, ať už je poskytují jako soukromé či veřejné neziskové organizace. Působí v oblasti životního prostředí z důvodu selhání vlády a také proto, že společnost chce působit v roli rozhodovatele o životním prostředí.

Na jednotlivých kauzách jsem zhodnotil jejich činnost v oblasti ochrany rozvoje krajiny z obecného pohledu, na obchvatu Plzně pak jejich konkrétní přínos pro životní prostředí. Jedním z dílčích cílů práce bylo vymezení základních pojmů souvisejících s tématem práce, což se mi podařilo naplnit. Jako nedílnou součástí neziskového sektoru jsem vymezil neziskové organizace, kdy veřejné i soukromé neziskové organizace spojuje snaha o ochranu životního prostředí.

Hlavní rolí neziskových organizací v trvale udržitelném rozvoji krajiny je jejich role ochránce životního prostředí a krajiny samotné. Je to jejich nejdůležitější činností, pro kterou je většina neziskových organizací zakládána. Neziskové organizace svojí činností významně přispívají ke vzdělávání veřejnosti, k hlubšímu zasvěcení do problematiky ochrany životního prostředí a pomáhá prezentovat názory občanů v této oblasti. Působí také v programech chránících části území nebo jednotlivých druhů rostlin nebo živočichů. Neziskové organizace odhalují instituce nebo jednotlivce s negativním vlivem na životní prostředí, které by jinak zůstaly skryty veřejnosti a pomáhají sjednat nápravu, na kterou většinou i dohlížejí. Nezanedbatelná je role vydavatele odborných publikací, článků, periodik nebo internetových portálů zabývajících se životním prostředím. Svým vlivem působí na tvorbu zákonných předpisů nebo operačních programů, účastní se rozhodovacích procesů. Jako ucelené organizace dokážou více ovlivnit rozhodovací procesy než samotný jednatel. Ze skutečností a zjištění uvedených v této práci mohu prohlásit, že hlavní cíl mé práce, vymezení role neziskových organizací v trvale udržitelném rozvoji krajiny se mi podařilo naplnit.

10. Přehled literatury a použitých zdrojů

Ekomonitor.cz, 2008, Když se řekne „Životní prostředí“, [cit. 2011-03-26] Dostupné na <http://www.ecomonitor.cz/txt_tzpr.full.stm?x=2082053>.

FOJTŮ M., 2010, Nevládní neziskové organizace, Brno, [cit. 2011-02-11], Dostupné na <<http://www.sci.muni.cz/>>.

Greenpeace Česká republika, 2010, Limity těžby uhlí, [cit. 2010-10-09], Dostupné na <http://www.greenpeace.org/czech/cz/kampan/klima_a_energetika/>.

Hnutí Duha, 2010, Kamiony na koleje, [cit. 2010-12-18], Dostupné na <<http://hnutiduha.cz/nase-prace/doprava/>>.

HRONCOVÁ M., 2010, Moderní nezisková organizace, Praha, 178 s.

HYÁNEK V., PROUZOVÁ Z., ŠKARABELOVÁ S., 2007, Neziskové organizace ve veřejných službách, Brno, 293 s.

Kořeny, o. s., 2008, Územní limity těžby, [cit. 2010-10-09], Dostupné na <<http://www.koreny.cz/limity-tezby/>>.

KNAPPOVÁ H., 2009, Dotace pro nestátní neziskové organizace, Hronov, 36 s.

Ministerstvo vnitra, 2007, Nestátní neziskové organizace, [cit. 2010-12-12], Dostupné na <http://portal.gov.cz/wps/portal/_155/701/_155/17204?ks=1532>.

Ministerstvo životního prostředí ČR, 2009, Historie neziskových organizací, [cit. 2011-02-01], Dostupné na <<http://www.env.cz/>>.

Ministerstvo životního prostředí ČR, 2004, Státní politika životního prostředí 2004-2010, Praha, 56 s.

Neziskovky.cz, 2010, Zpráva a stavu neziskového sektoru 2009, [cit. 2010-11-30], Dostupné na <http://www.neziskovky.cz/files/soubory/neziskovy_sektor_CR/>.

POTŮČEK M., PURKRÁBEK M., VAVROUŠEK J., 1994, Zrod teorie veřejné politiky, Praha, 99 s.

POUZAR V., 2007, Posouzení tranzitní dopravy v Plzni v souvislosti se zprovozněním obchvatu dálnice D5, Plzeň, [cit. 2011-04-17], Dostupné na

<<http://www.svsmp.cz/dopravni-pruzkumy/posouzeni-tranzitni-dopravy-v-plzni-v-souvislosti-se-zprovoznenim-obchvatu-dalnice-d5.aspx/>>.

REKTOŘÍK J., 2007, Organizace neziskového sektoru, Praha, 187 s.

REKTOŘÍK J., 2001, Základy ekonomiky, teorie a řízení., Praha, 178 s.

SALOMON, L. M., 1997, Defining the nonprofit sector: A Cross-National Analysis, Manchester, překlad čerpán z HYÁNEK V., ŠKARABELOVÁ S., ŘEŽUCHOVÁ M., 2005, Rozbor financování nestátních neziskových organizací z vybraných veřejných rozpočtů, Brno, 40 s.

Společnost pro trvale udržitelný rozvoj, 1992, Jaké máme cíle, [cit. 2011-02-01], Dostupné na <http://www.stuz.cz/vs/index.php?option=com_content&view=article&id=1&Itemid>

Správa veřejného statku města Plzně, 2006, Vliv otevření obchvatu dálnice D5 na intenzitu dopravy v Plzni, [cit. 2011-03-15], Dostupné na <<http://www.svsmp.cz/archiv/2006/>>.

ŠAUER P., 1997, Úvod od ekonomiky životního prostředí, Praha, 140 s.

ŠEDIVÝ M., MEDLÍKOVÁ O., 2009, Úspěšná nezisková organizace, Praha, 163 s.

ŠKARABELOVÁ S., 2005, Definice neziskového sektoru, Brno, 52 s.

ŠTĚPÁNEK Z., 1999, Ekonomika a životní prostředí, Ústí nad Labem, 144 s.

Úřad vlády, 2010, Rada pro nestátní neziskové organizace, [cit. 2010-12-11], Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/zakladni-informace-767/>>.

WYATT Marilyn, 2009, The European Center for Not-for-Profit Law, Budapešť, 36 s.

11. Přílohy

Příloha č. 1: Obrázky a fotografie

Foto č. 1: Výstavba D8 v CHKO České středohoří

Zdroj: *enviweb.cz*, 2010

Foto č. 2: Dálniční tunel Prackovice na D8

Zdroj: *ŘSD*, 2009

Foto č. 3: Jaderná elektrárna Temelín

Zdroj: estav, 2007

Foto č. 4: Rakouští aktivisté proti Temelínu

Zdroj: novinky.cz, 2008

Foto č. 5: Kříže umístěné Greenpeace na Úřadu vlády

Zdroj: Ondřej Besperát, 2011

Foto č. 6: Děti Země proti změně územních limitů

Zdroj: mediafaxfoto.cz, 2010

Foto č. 7: Greenpeace na střeše Úřadu vlády

Zdroj: ČTK, 2010

Obrázek č. 5: Umístění obchvatu Plzně

Zdroj: Mapy.cz, 2008

Foto č. 8: Ražba tunelu Valík

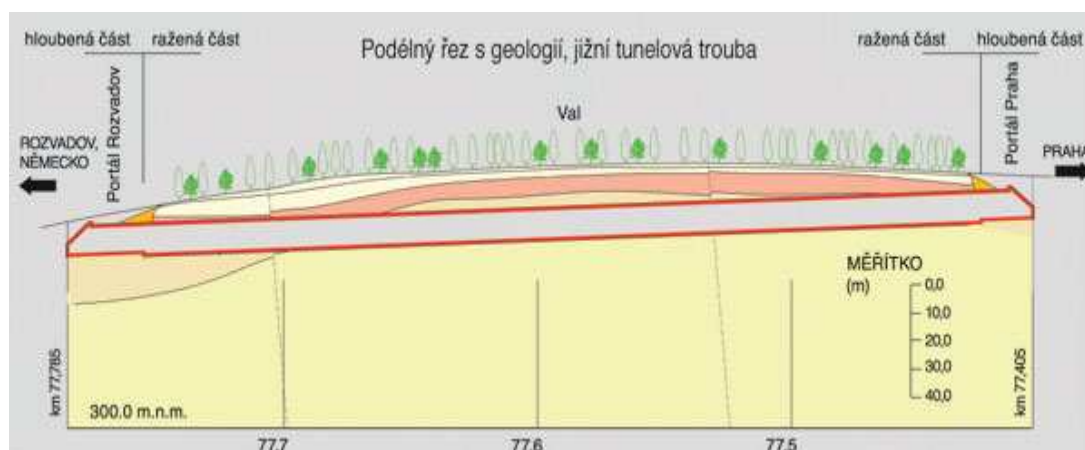

Zdroj: Metrostav, 2004

Příloha č. 2: Inženýrsko-geologické poměry v trase tunelu Valík

Vrch Valík je pokryt svahovými čtvrtohorními sedimenty, mocností 0,5–2,0 m. Pod vrstvou zhruba 0,2 m mocné hnědé humózní hlíny jsou světle hnědé až rezavě hnědé hlinitopísčité štěrky, místy jílovité, s ostrohrannými úlomky silně zvětralých porfyrů. Vlastní ražba je vedena v slabě metamorfovaných proterozoických břidlicích. Silné zvětrání břidlic se pohybuje v hloubkách od 3 m do 20 m v celé délce tunelu. Tektonické postižení je silné, břidlice jsou rozpukané, místy intenzivně (ve čtyřech i více puklinových systémech). S předstihem byl realizován podrobný geologický průzkum pomocí ražené průzkumné štoly. Ta byla umístěna zhruba uprostřed budoucí střední opěry tunelu.

Obrázek č. 6: Podélný profil tunelu

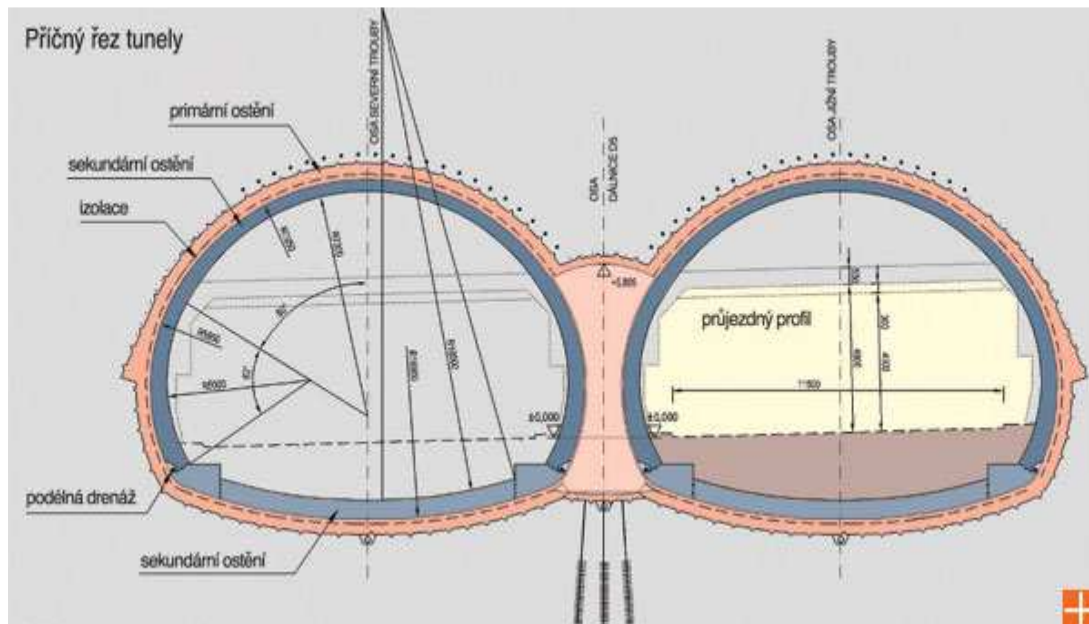

Zdroj: Svoboda, 2004

Valík je dálničním tunelem se dvěma tunelovými troubami. Každá trouba má dva jízdny pruhy šířky 3,75 m a jeden nouzový pruh šířky 3,25 m. Teoretická plocha výrubu ražených částí tunelů je $2 \times 150 \text{ m}^2$. Severní tunelová trouba je dlouhá 390 m, jižní tunelová trouba je dlouhá 380 m. Průjezdny profil, který je 5,2 + 0,15 m vysoký, umožňuje dopravovat v tunelu i mimořádné náklady. Šířka mezi obrubníky je 11,5 m, chodníky mají šířku 1 m. Obě tunelové trouby jsou uloženy těsně vedle sebe bez horninového mezpilíře a mají společný středový železobetonový pilíř. Toto řešení bylo zvoleno s ohledem na požadavek ekologů minimalizovat trvalé záboru pozemků v příportálových úsecích dálnice. V oblasti obou portálů došlo k výrazné úspoře záboru pozemků. Při

standardním řešením by bylo nutné rozšířit zábory o cca 10-15 m. Středový pilíř byl budován v předstihu, v samostatném středovém tunelu.

Obrázek č. 7: Příčný řez raženým tunelem

Zdroj: Svoboda, 2004

Příloha č. 3: Tabulka průběhu stavby D5

Tabulka č. 9: Kompletní historie výstavby dálnice D5

22. června 1977	Zahájena výstavba dálnice D5 mezi obcemi Zličín-Chrástřany (Praha-západ)
20. října 1982	Zprovozněn první úsek z Prahy do Vráže
31. října 1985	Propojena s dálnicí D1 Praha-Brno
21. prosince 1988	Vláda ČSR rozhodla usnesením č.336 o severním obchvatu Plzně (varianta KU)
25. září 1991	Usnesení vlády ČR č. 357 uložilo ministroví životního prostředí "uzavřít řešení problémů spojených s vedením trasy dálnice D5 v oblasti Plzně a podle výsledku projednání předložit vládě v listopadu 1991 návrh změny územního plánu plzeňské aglomerace"
20. prosince 1991	Vláda ČR schvaluje usnesením č. 534 změnu územního plánu velkého územního celku Plzeňské sídelní regionální aglomerace, který mění trasu obchvatu na jižní: "Územně chránit koridor dálnice D 5 v prostoru jižně od Plzně v trase jižně od Ejovic a Letkova, mezi Bručnou a Čenicemi, severně od Radobyčic a Šlovic, jižně od Lhoty, severně od Nové Vsi, Líní a Uherců, jižně od Blatnice, Hněvnic, Kladrub a Benešovic. Počítat v období do r. 1997 s její postupnou výstavbou včetně nových úseků dálničních přivaděčů pro město Plzeň. V průchodu dálnice mezi Bručnou a Čenicemi bude dálnice vedena v zakrytém zářezu ev. tunelem." Jde o tzv. variantu KU (kombinovaná upravená)
6. dubna 1994	vláda ČR schválila usnesení č. 177 o změnách územního plánu velkého územního celku Plzeňské sídelní regionální aglomerace. Trasa dálnice D5 má podle nařízení vlády č. 104/1994 vést "v prostoru jižně od Plzně v trase vedené jižně od Ejovic a Letkova, s jižním obchvatem Černic, severně od Štěnovic .
27. srpna 1994	Zastupitelstvo obce Štěnovice zasílá Ústavnímu soudu v Brně ústavní stížnost podle zákona č.182/1993 Sb., v níž navrhuje zrušení usnesení vlády ČR ze dne 6.dubna 1994 č. 177
10. listopadu 1994	Ústavní soud v Brně odmítá ústavní stížnost obce Štěnovice ze dne 27. srpna 1994 pro opožděnost podání.
15. března 1995	Územní odbor Ministerstva životního prostředí v Plzni rozhodl o vedení obchvatu Plzně jižně od vrchu Val, tedy podle varianty SUK1. Důvodem je "nutnost minimalizovat zásahy do lesního komplexu Val", který varianta SUK2 rozdělovala hlubokým zářezem.
9. května 1995	Primátor Plzně Zdeněk Prosek (ODS) píše dopis ministroví životního prostředí Františku Bendovi, ve kterém jej žádá o rychlou změnu rozhodnutí Územního odboru MŽP ČR z 15. 3. 1995
23. června 1995	ÚO MŽP ČR ruší své vlastní rozhodnutí ze dne 15. března 1995. Důvodem změny stanoviska je rozpor mezi tímto rozhodnutím a nařízením vlády č. 104/1994 (územní plán většího územního celku). Prakticky vede změna k návratu dálnice do centrální části vrchu Val.
8. srpna 1995	Ministr životního prostředí František Benda (ODS) na základě odvolání občanských sdružení a dotčených obcí ruší rozhodnutí ÚO MŽP ČR ze dne 23.6.1995. Opět tak vstupuje v platnost rozhodnutí ÚO MŽP ČR v Plzni z 15.3.1995
9. srpna 1995	Ministr ŽP na podnět Ministerstva dopravy a spojů ČR ruší rozhodnutí ÚO MŽP ČR ze dne 15.3.1995 pro údajný rozpor s nařízením vlády č.104/1994 Sb. Dále platí OÚ Plzeň-jih z 9.1.1995, které povoluje zásah do významného krajinného prvku Val v plném rozsahu
10. října 1995	Ministr Benda v rozkladovém řízení odmítá námítky dotčených obcí a občanských

	sdužení a potvrzuje své rozhodnutí z 9. srpna 1995
25. října 1995	Ústavní soud zamítl požadavek skupiny poslanců na zrušení vládního nařízení z r. 1994, které schválilo variantu jižního dálničního obchvatu Plzně.
26. října 1995	zprovozněny úseky Bavoryně-Mýto a Klabava-Ejpvovice a tím celá trasa Praha-Plzeň v délce 70,6 km; zahájení provozu se zúčastnil i premiér Václav Klaus (ODS).
31. října 1995	ÚO MŽP ČR v obnoveném řízení o zásazích do VKP v okrese Plzeň-jih vydalo souhlas s umístěním varianty SUK2 do VKP Val s podmínkou, že část vrchu bude chráněna realizací raženého tunelu.
listopad 1995	Členové některých ekologických organizací, kteří nesouhlasí s trasou obchvatu přes vrch Val, začali jednat o vykoupení pozemků v této lokalitě, aby zabránili výstavbě.
4. prosince 1995	Odbor stavebně správní Magistrátu města Plzně vydává územní rozhodnutí pro stavbu D5-0510. Rozhodnutí fixuje trasu dálnice ve variantě SUK2 se hlubokým zářezem a dvě stě metrů dlouhým tunelem ve vrchu Val.
13. prosince 1995	Zahájena stavba hraničního mostu z Waidhausu do Rozvadova, který se napojí na dálnici D5. Bude součástí budoucí dálnice E49 Praha-Paříž. První společná stavba ČR a Německa, na nákladech 12,5 milionu DEM se budou podílet napůl (pro ČR to je asi 180 mil.Kč). Ministerstvo hospodářství potvrdilo územní rozhodnutí o výstavbě dálničního obchvatu Plzně podle varianty "SUK". Proti tomuto rozhodnutí není odvolání.
prosinec 1995	proti územnímu rozhodnutí se k MH ČR postupně odvolává 58 účastníků územního řízení. Policie ČR podává proti územnímu rozhodnutí protest s poukazem na nebezpečnost navržené stavby a její nesoulad s platnými ČSN
13. květen 1996	46 vlastníků půdy z území, kudy má vést obchvat Plzně podalo k Vrchnímu soudu v Praze žalobu proti územnímu rozhodnutí stavebně správního odboru plzeňského magistrátu.
2. června 1996	91 občanů z celé ČR a sdužení Brontosaurus Praha 7 uzavírají kupní smlouvu na pozemek p. č. 1066/2 v katastrálním území Štěnovice, který se nachází na vrchu Val v trase varianty SUK2. Noví majitelé se rozhodli prostřednictvím svých vlastnických práv usilovat o dodržení stanoviska MŽP ČR ze dne 15. 3. 1995
25. srpna 1997	Vrchní soud v Praze zrušil územní rozhodnutí někdejšího ministerstva hospodářství o umístění dálničního obchvatu Plzně. Jeho zrušení požadovali občanská sdužení, několik vlastníků nemovitostí a postižené obce. Podle nich byl při schvalování varianty obchvatu SUK2 porušen zákon, protože k ní například nebyl vypracován posudek vlivu na životní prostředí.
3. října 1997	úvěrovou smlouvu o přijetí úvěru ve výši 165 miliard ECU (zhruba šest miliard korun) s představiteli Evropské investiční banky (EIB) v Lucemburku podepsali zástupci Konsolidační banky (KOB). Úvěr je určen na projekt dálnice D5 v rámci programu rozvoje dálnic v ČR.
30. října 1997	otevřeny dva dálniční přivaděče z Plzně na dálnici D5
6. listopadu 1997	otevřen 62 km dlouhý úsek dálnice D5 z Plzně do Svaté Kateřiny u Rozvadova. Cesta z Plzně do Rozvadova se zkrátila na více než poloviční dobu.
10. listopadu 1997	otevřen společný česko-německý hraniční přechod Rozvadov-Weidhaus na trase dálnice D5, který je největším hraničním přechodem v ČR. Současně zprovozněn pětikilometrový úsek dálnice D5 ze Svaté Kateřiny do Rozvadova. Jedinou nedokončenou částí dálnice D5 zůstává obchvat Plzně.
29. dubna 1999	Ministr pro místní rozvoj Jaromír Císař (ČSSD) schválil průchod dálnice D5 u Plzně chráněným lesním komplexem vrch Val-Valík. Spor mezi ekology a ministerstvem dopravy a spojů o podobu obchvatu Plzně tím však nekončí. Proti rozhodnutí hodlají vystoupit zájmová aliance obcí, občanských sdužení a majitelů nemovitostí kolem vrchu Val.

19. července 1999	Právní posudky na sporné stanovisko MŽP trasy dálnice D5 kolem Plzně, které nechal vypracovat místopředseda vlády Pavel Rychetský (ČSSD), potvrdily stanovisko ministerstva životního prostředí, že obchvat může vést jen jižně od vrchu Valík. Novinářům to řekl ministr životního prostředí Miloš Kužvart (ČSSD).
14. září 1999	Ministerstvo pro místní rozvoj v územním řízení rozhodlo vést obchvat Plzně ve variantě SUK2, podle níž trasa povede přes chráněný lesní komplex Val-Valík. Ekologičtí aktivisté považují tuto variantu za nejhorší; nesouhlasí s ní ani ministerstvo životního prostředí.
11. ledna 2000	Trestní oznámení na ministra životního prostředí Miloše Kužvarta podalo plzeňské sdružení Dálnice, které prosazuje co nejrychlejší dokončení obchvatu Plzně. Podezřívá ho ze zneužití pravomoci veřejného činitele a z toho, že jedná ve střetu zájmů. Sdružení podalo trestní oznámení v reakci na žalobu, kterou podali koncem roku 1999 obce a ekologičtí aktivisté, kteří nesouhlasí s delší trasou obchvatu SUK2. Zpochybnili tak rozhodnutí ministerstva pro místní rozvoj, které v září 1999 potvrdilo územní rozhodnutí pro tuto trasu.
17. března 2000	Na dočasném řešení dopravní situace Plzně se dohodli ministr životního prostředí Miloš Kužvart a ministr místního rozvoje Jaromír Čísař. Do dvou let budou dobudovány nekontroverzní úseky dálničního obchvatu města a jeho přípojky na již existující takzvanou vojenskou silnici. Tudy by měly kamióny jezdit do doby, než bude vybudován i sporný tříapůlkilometrový úsek v oblasti lesního komplexu Val-Valík, o kterém probíhá soudní spor u Vrchního soudu.
18. května 2000	Zásah policie si vyžádala blokáda Rokycanské třídy, kterou uspořádalo sdružení Dálnice na protest proti průtahům kolem dostavby dálničního obchvatu Plzně. Skupina účastníků demonstrace se rozhodla vlastními těly úplně zablokovat provoz na Rokycanské třídě omezený do jednoho jízdního pruhu.
17. září 2000	Urychlené odvedení tranzitní dopravy z Plzně požadovali zdejší zdravotníci v petici, kterou zaslali vládě a příslušným ministerstvům. Poukazovali zejména na zvýšený výskyt rakovinotvorných látek v ovzduší a zhoršující se zdravotní stav obyvatel Plzně kvůli vedení dopravy městem. Kromě jiného žádali i zavedení zdravotních příplatků pro občany města za zhoršené životní prostředí.
27. listopadu 2000	Členové ekologického sdružení Děti Země předali zástupci Ředitelství silnic a dálnic výzvu, aby ředitelství nezdržovalo soudní spor o platnost územního rozhodnutí na delší trasu dálničního obchvatu Plzně.
7. prosince 2000	Plzeňské zastupitelstvo schválilo výměnu 133 hektarů v okolí plánované trasy dálničního obchvatu poblíž vrchu Valík u Štěnovic na Plzeňsku za 118 hektarů městských lesů. Město tak výměnou s majitelem Jaroslavem Vykoukalem získá podstatnou část pozemků pro stavbu středního, nejvíce diskutovaného úseku dálničního obchvatu na vrchu Val-Valík. Z výměny 133 hektarů bude na stavbu obchvatu využito pouze pět hektarů, které od města koupí Ředitelství silnic a dálnic. Město na směnu přistoupilo z toho důvodu, že majitel požadoval výměnu veškerých svých pozemků v okolí trasy. Plzeň vykupuje pozemky na trase dálničního obchvatu pro stát, aby se investor výkupy nezdržoval, a stavba obchvatu se tak urychlila.
19. února 2001	Stavební dělníci zahájili výstavbu části dálničního obchvatu Plzně v úseku Sulkov - Útušice, který tvoří zhruba 41 procent z více než 20 kilometrů délky celého obchvatu.
28. února 2001	Poslanecká sněmovna schválila kontroverzní poslanecký návrh zákona, jehož cílem je prohlášení stavby obchvatu Plzně za veřejný zájem. Část poslanců přítomná byla přesvědčena, že návrh je nejen nekonceptní, ale navíc je v rozporu s právními normami. I ministr životního prostředí Miloš Kužvart dříve o návrhu řekl, že je v rozporu s několika zákony a Ústavou, a zamítavě se k němu vyjádřila i vláda. Stovky plakátů s textem "Děti Země chtějí obchvat Plzně" vylepovaly v těchto dnech ekologičtí

	aktivisté v Plzni i po celé republice. V kampani se snažili vysvětlit, že nemají námitky proti samotné existenci obchvatu, ale že pouze podporují jeho kratší, podle jejich názoru ekologičtější, variantu.
28. března 2001	Vrchní soud v Praze schválil postup ministerstva pro místní rozvoj při povolování sporného úseku dálničního obchvatu Plzně a dal tak zelenou výstavbě vládní varianty trasy. Rozhodnutí ministerstva pro místní rozvoj o umístění stavby napadlo sdružení Děti Země a dvě dotčené obce kvůli chybám ve správním řízení. Soud neshledal žalobu ekologů jako opodstatněnou. Soud současně rozhodl, že požadavek územního odboru MŽP z 15. března 1995 na vedení dálnice jižně od Valíku je nulitní, tedy neplatný.
4. dubna 2001	Senát podpořil návrh zákona, který prohlašuje stavbu dálničního obchvatu Plzně za veřejný zájem.
13. dubna 2001	Návrh zákona, kterým by byl dálniční obchvat Plzně prohlášen za stavbu ve veřejném zájmu, vrátil prezident Václav Havel Poslanecké sněmovně. Havel chápe, že dopravní problém v Plzni je třeba urychleně řešit, přijetí speciálního zákona však nepovažuje za vhodné a účelné.
15. května 2001	Poslanecká sněmovna podle očekávání přehlasovala veto prezidenta Václava Havla a znovu schválila kontroverzní poslanecký návrh zákona, jehož cílem je urychlit stavbu dálničního obchvatu Plzně (č. 168/2001 Sb., Zákon o dálničním obchvatu Plzně ze dne 4. dubna 2001). Zákonem je stavba obchvatu prohlášena za veřejný zájem. Podle názoru části poslanců, ale i vlády, je však norma v rozporu s právním řádem a omezuje práva chráněná Listinou základních práv a svobod.
20. listopadu 2001	Ekologické hnutí Děti Země se po sedmi letech vzdalo úmyslu prosadit kratší variantu dálničního obchvatu Plzně. Stavbu dosud sporné části obchvatu nebudou už Děti Země zdržovat, řekl novinářům mluvčí plzeňských Děti Země Jan Rovenský. Až dosud členové hnutí bojovali proti delší variantě obchvatu, která má vést vrchem Valík. Spory o trasu obchvatu uzavřel v březnu Vrchní soud, který schválil postup ministerstva pro místní rozvoj při povolování sporného úseku a dal zelenou výstavbě vládní varianty trasy.
19. prosince 2001	Zahájením prací na průzkumné geologické štoli, která bude základem tunelu vrchem Valík na trase dálničního obchvatu Plzně, odstartovala výstavba střední a nejproblematictější části tohoto obchvatu v úseku Černice-Útušice.
5. března 2002	Ministerstvo dopravy zamítlo námitky odpůrců dálničního obchvatu Plzně proti stavebnímu povolení na východní část stavby v úseku Ejpvovice-Černice a umožnilo tím zahájení jeho stavby i z opačné strany Plzně. Proti některým technickým parametrům plánované stavby se odvolaly obce Štěnovice, Útušice a Sdružení na ochranu vrchu Val. Ministerstvo ale jejich námitky zamítlo.
3. dubna 2002	Vláda schválila návrh zákona o přijetí úvěru 210 miliónů eur (6,4 miliardy Kč) od Evropské investiční banky na financování výstavby obchvatu Plzně. Stát by měl bance prostředky na výstavbu dálničního obchvatu D5 splácet 25 let.
8. dubna 2002	Žalobu na ministerstvo dopravy a spojů proti stavbě části dálničního obchvatu Plzně v úseku Ejpvovice-Černice podala k Vrchnímu soudu obec Štěnovice u Plzně. Představitel obce podle starosty Jana Nového požadují, aby dálnice vedla v těsné blízkosti obce hlubším zářezem a zároveň protestují proti sjezdu z dálnice na silnici, která není na zvýšenou dopravu připravena.
12. dubna 2002	Ředitelství silnic a dálnic zahájilo stavbu východní části dálničního obchvatu Plzně. Přes 8,5 kilometru dlouhý úsek Ejpvovice - Černice je součástí dálničního tahu z Prahy do Rozvadova a dále do Německa. Náklady na zhotovení úseku si vyžádají téměř tři

	miliardy korun. Výstavba celého 20,5 kilometru dlouhého obchvatu má stát 420 miliónů eur (12,6 miliardy korun).
18. dubna 2002	Správní žalobu na ministerstvo dopravy a spojů proti stavbě části dálničního obchvatu Plzně v úseku Ejpovice-Černice podala k Vrchnímu soudu obec Útušice u Plzně. Následovala tak nedaleké Štěnovice, které žalobu proti stavebnímu povolení podaly na začátku dubna.
2. května 2002	Přijetí úvěru 210 miliónů eur, to je zhruba 6,4 miliardy korun, na výstavbu dálničního obchvatu Plzně, silničních přivaděčů a dalších souvisejících staveb podpořila Poslanecká sněmovna. Podle zákona, který přijala, si ČR bude moci vzít úvěr od Evropské investiční banky (EIB). Stát by úvěr splácel 25 let. Zákon musí ještě posoudit Senát a podepsat prezident Václav Havel.
24. května 2002	Stát bude moci přijmout na výstavbu dálničního obchvatu Plzně úvěr ve výši 210 miliónů eur (zhruba 6,4 miliardy korun) od Evropské investiční banky (EIB). Vládní předlohu zákona, podle níž bude stát splácet tento úvěr 25 let, podpořil Senát.
21. června 2002	Vrchní soud zamítl žalobu obce Štěnovice na Plzeňsku. Obec se domáhala toho, aby soud vydal opatření, které by umožnilo zastavit výstavbu části dálničního obchvatu Plzně v úseku Ejpovice-Černice. Stavba obchvatu tedy pokračuje dál.
5. prosince 2002	Po více než pěti měsících po podpisu úvěrové smlouvy s Evropskou investiční bankou (EIB) dorazilo na účet ministerstva financí prvních 2,4 miliardy korun na stavbu dvacetikilometrového dálničního obchvatu Plzně. 6.12. finance doputovaly na konto Českomoravské záruční a rozvojové banky, kde se spojí s penězi Státního fondu dopravní infrastruktury. Celkem EIB poskytne na obchvat 6,35 miliardy korun.
3. června 2003	Desetiletá série odvolání a soudních sporů, jimiž se odpůrci bránili schválené trase dálničního obchvatu Plzně, definitivně skončila. Posledních 15 odpůrců, kteří nechtěli prodat ani směnit pozemek ve schválené trase obchvatu, se vzdalo odvolání proti vyvlastnění. Investor nyní může požádat o stavební povolení na stavbu 3,5 kilometru dlouhého středního úseku Útušice - Černice.
9. září 2003	Investor (ŘSD) požádal o stavební povolení na poslední problémový úsek plzeňského dálničního obchvatu Útušice-Štěnovice. Proti výstavbě tunelu vrchem Valík, nejdražší a nejnáročnější části obchvatu, ani navazujícímu mostu přes řeku Úhlavu už nevystupují žádní oponenti.
15. prosince 2003	Po deseti letech sporů o trasu dálničního obchvatu Plzně byly otevřeny oba krajní 8,5kilometrové dálniční úseky a provizorní prostřední část obchvatu po rekonstruovaných silnicích I. třídy. Obchvat, který zkrátí průjezd Plzní ze současných 40 minut na polovinu, měří nyní 26,5 kilometru a navazuje na dálnici D5 na Prahu a na opačné straně na Rozvadov. Chybí ještě prostřední 3,5kilometrový úsek zahrnující tunel pod vrchem Valík..
7. dubna 2004	Začala ražba 380metrového dálničního tunelu Valík u Plzně. Lidé ze sousedních Štěnovic a Útušic se přestali bránit schválené variantě obchvatu poté, co trasu definitivně potvrdil soud a ŘSD slíbilo ekologické ústupky - protihlukové valy, výraznější rozsah zeleně aj.
21. července 2004	Ministerstvo dopravy prohrálo spor s obcí Bavoryně na Berounsku o kolaudaci části dálnice D5. Nejvyšší správní soud rozhodl, že část dálnice byla zkolaudována neoprávněně, protože stát nebral při stavbě na vědomí námítky místních občanů. Podle ministerstva rozhodnutí soudu provoz na komunikaci spojující Prahu s Plzní nezastaví.
25. duben 2005	Proraženy oba tunely pod vrchem Valík
6. října 2006	Zprovoznění posledního úseku dálničního obchvatu Plzně včetně tunelu pod vrchem Valík.

Zdroj: ŘSD, 2007

Příloha č. 4: Vzor dotazníku

Dotazník k diplomové práci „Vliv neziskových organizací na trvale udržitelný rozvoj krajiny“

Pohlaví: žena / muž Věk:..... Místo bydliště (město):.....

Vzdělání (nejvyšší dosažené): základní středoškolské maturita vysokoškolské

Ke každé otázce vyberte jednu ze 4 možností a označte ji křížkem v daném sloupci

	určitě ano	spíše ano	spíše ne	určitě ne
Souhlasíte s tvrzením „Neziskové organizace významně přispívají k ochraně životního prostředí?“				
Souhlasíte s tvrzením „Neziskové organizace díky soudním sporům blokují stavby veřejného zájmu a tím je zdražují?“				
Je činnost neziskových organizací prospěšná a důležitá?				
Podporujete neziskové organizace (materiálně, podpisy, osobně)?				
Mají neziskové organizace dostatečnou podporu z veřejných zdrojů?				
Pokud by ve Vašem bydlišti bylo potřeba podpořit NO při ochraně ŽP např. demonstrací nebo blokádou, byli byste ochotni se této akce zúčastnit?				
Víte o kauze obchvatu Plzně?	ANO		NE	
Pokud odpovíte ANO, pokračujte dále ve vyplňování dotazníku. Pokud NE, děkuji za zodpovězení předchozích otázek a účasti na tomto dotazníkovém šetření.				
	určitě ano	spíše ano	spíše ne	určitě ne
Víte o činnosti neziskových organizací v této kauze?				
Byla činnost neziskových organizací přínosem pro životní prostředí?				
Podařilo se neziskovým organizacím prosadit zájmy hájící životní prostředí?				

Zapojili jste se aktivně do řešení kauzy?				
Myslíte, že bez účasti neziskových organizací by byla stavba hotova dříve než za 20 let?				
Sledovali jste kauzu po celou dobu?				
Je prosazená trasa nejvhodnější?				
Je obchvat přínosem pro dopravu v Plzni?				
Hodnotíte činnost neziskových organizací v této kauze jako celkově přínosnou?				

Děkuji Vám za Váš čas a ochotu při vyplňování dotazníku. Výsledky budou použity pouze pro potřeby mé diplomové práce.